

Խմբագրական

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Նոր տարին եկաւ հերթականօրէն իր նոր յոյսերով, նորոգ տեսլականով, մեր հին վերքերուն նոր դարման բերելու կենսանորոգ հաւատքով...Այդպէս կ'ուզենք դիմաւորել նոր տարին ամէն անգամ, եւ կը զինուինք նորոգ վճռակամութեամբ՝ դիմագրաւելու համար նորանոր մարտահրաւերները....

Բայց աշխարհ նոյնը կը մնայ իր տագնապներով, ցաւերով ու վերքերով, որոնց վրայ կ'աւելնայ նորը, նորերը, մասնաւորաբար աշխարհի ընդհանուր իրավիճակը բնորոշող խառնաշփոթը: Խառնաշփոթի մէջ է ժամանակակից մարդը, խառնաշփոթի մէջ են ազգային պետութիւնները, խառնաշփոթի մէջ են յատկապէս ընկերային-բարոյական ըմբռնումները, աշխարհի տնտեսական-քաղաքական համակարգը, խառնաշփոթի մէջ են հոգեմտաւոր արժէքները, խառնաշփոթի մէջ են երկիրներ, ժողովուրդներ, կարծես կորսնցուցած ըլլալով իրենց Նպատակակետերու կողմնացոյցը...Եւ այս խառնիճաղանճին մէջ, ո՞ր պիտի առաջնորդենք հայութեան նաւը՝ հայրենիքէն ներս թէ սփիւռքի տարածքին...Որո՞նք են եւ պետք է ըլլան մեր առաջնահերթութիւնները, ո՞րն է մեր համագգային նպատակը, գոյութեան իմաստը...

Նոր Հայաստանի գոյառումը անշուշտ նոր յոյսեր ու լոյսեր առկայծեց հայութեան բեկորներու սրտին մէջ ամէնուր: Վերջապէս, մենք ունեցանք ժողովուրդին կամքը հարազատօրէն արտայայտող կառավարութիւն եւ այսուհետ հայրենի ժողովուրդը ի՞նք տերն ու պատասխանատուն է իր ճակատագրին, իր երկրին, իր ապագային...: Սա ոգեղէն զարթօնք էր համայն հայութեան համար, զոր պիտի ամրապնդել նորանոր քայլերով:

Բայց մենք պիտի գիտնանք, առաջին հերթին, թէ ո՞ր պիտի ուղղորդենք մեր նաւը՝ փոթորկոտ աշխարհի մը ալիքներուն վրայ...: Պիտի գիտնանք նախ համախմբել մեր ժողովուրդը, դառնալու

համար իսկապէս միասնական, հաւաքական ոյժ եւ երկրորդ՝ պիտի գիտնանք թէ ո՞րն է վերջ ի վերջոյ ազգային պետականութեան գլխաւոր նպատակը:

Ըսած ենք միշտ որ մեր փրկութիւնը մեր հաւաքական ուժին մէջ է, այսօր եւ ընդմիշտ, հաւաքական ոյժ որ կ'ընդգրկէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը Արցախի հետ միասին եւ աշխարհի չորս ծագերուն սփռուած Սփիւռքը: Այս ուղղութեամբ ալ, Նոր որակ, Նոր մակարդակ, Նոր թափ ու արդիւնաւետութիւն պիտի տանք Հայաստան-Սփիւռք կապերու սերտացման, փոխադարձ համագործակցութեան, համայն հայութեան ներուժի ճիշդ օգտագործման եւ ազգի ամբողջականութեան գաղափարին կայացման: Այսօր մեզ լրջօրէն կը մտահոգէ ՀՀ Սփիւռքի նախարարութեան լուծարման խնդիրը, որ գործեց վերջին շուրջ տասը տարիներուն, կուտակեց որոշ կենսափորձ եւ դարձաւ սփիւռքի հասցեատունը Հայաստանի մէջ...., իսկ հայկական սփիւռքը կը հաշուէ ազգի թուաքանակին քախքախիչ մեծամասնութիւնը, շուրջ ութը միլիոն հայ: Վստահաբար, ՀՀ Սփիւռքի նախարարութիւնը կատարեալ չէր, ուներ թերի կողմեր, բացթողումներ, որոնց ճիշդ գնահատականը տալով, սխալները քայլ առ քայլ սրբագրելով, կարելի է գայն բարձրացնել շատ ակելի արդիւնաւետ կառոյցի: Կարելի է գուցէ անոր կազմին մէջ ընդգրկել նաեւ սփիւռքահայ յայտնի, վարկ ու հեղինակութիւն վաստակած, բանիմաց եւ հմուտ անձնակազմներ, Նոյնիսկ հեռակայ կարգով ալ: Միշտ չէ որ յեղափոխութեան ալիքներուն վրայ, պիտի ամբողջովին ակերել հինը, Նորը կառուցելու համար: Շարունակականութեան ընթացքը ապահովելը, հինը մշտապէս բարեփոխելը, հինին սխալներէն դասեր քաղելը, Նոյնքան կարելոր է՝ աշխարհի ներկայ համատարած քառսին մէջ մասնաւորաբար: Իսկ նախարարութեան կարգավիճակով՝ Հայաստան-Սփիւռք փոխարաբերութիւնները, կրնան պտղաւորուիլ եւ տալ բազում արդիւնքներ, եթէ Նոր սլացք, Նոր որակ, Նոր թափ փոխանցուի արդէն կայացածին: Հայաստանն ու Սփիւռքը մէկ եւ միեւնոյն թռչունին երկու թելերն են, զիրար լրացնող ու ամբողջացնող: Կտրել կամ տկարացնել անոր թելերէն մին յոյ է լրջագոյն վտանգներով...: Հայաստան-Սփիւռք հզօր համախմբուածութիւնը պիտի դարձնել գլխաւոր առանցքը ազգային-պետական քաղաքականութեան՝ մանաւանդ ներկայիս տիրող համաշխարհային խառնաշփոթին մէջ:

Այլ կարելորագոյն խնդիր է մեր երկրի մշակութային ոլորտը: Այսօր, այնքան քիչ կը խօսուի հայ ազգային մշակոյթի էական, կենսական, հրամայական անհրաժեշտութեան մասին: Բայց, մեր ըմբռնումով, հայեցի մշակութային ժառանգութեան պահպանումը, անոր զարգացումն ու յառաջընթացը, հայ հոգեմտաւոր, բարոյական արժէքներու համակարգի փոխանցումը սերունդէ սերունդ՝ հիմքերու հիմքն են ազգի ու երկրի լինելութեան: Նոյն տրամաբանութեամբ ալ, առանց մշակութային Հայաստանի, պետականութիւնը աննպատակ եւ անբովանդակ կառոյց մը կը դառնայ, Նոյնիսկ եթէ ան նուաճէ տնտեսական-ռազմական-արդիւնաբերական եւ այլ հզօրութիւններ: Մշակոյթը երկրին դէմքն է, ազգի հոգին, տեսակը, ինքնութիւնը: Հայրենիքը անով է հայրենիք, այսինքն էապէս հոգեւոր տարածք, եւ ոչ՝ սոսկ աշխարհագրական բնակավայր, զոր կարելի է գտնել ամենուր: Առանց հոգեւոր Հայաստանի, ֆիզիքական կամ նիւթական Հայաստանը կը դառնայ սոսկ աշխարհագրական տարածք, կամ վարչական միաւոր, զուրկ ինքնուրոյն դիմագիծէ, աննպատակ ու անիմաստ, ինչպէս մարմինը առանց գայն շնչաւորող հոգիին: Բերենք համաշխարհային պատմութենէն ցայտուն եւ պերճախօս օրինակ մը: Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի օրերուն, երբ Չըրչիլին կը դիմէն կրճատելու համար երկրին մշակութային ծախսերը յանուն ռազմական հզօրութեան ձեռքբերումին, ան յստակ ու մեկին կը պատասխանէ.- «Իսկ ի՞նչն է որ պարտի պաշտպանել երկրին ռազմական

հզօրութիւնը, եթէ ոչ՝ մշակոյթը»: Մշակոյթն է երկրին, պետականութեան ալֆան եւ օմեղան: Ահա թէ ինչու մեզ անչափ կը մտահոգէ մեր երկրին մշակոյթի Նախարարութեան լուծարման, կամ այլ Նախարարութեան մը մէջ անոր Ներառման մասին առաջարկը կամ որոշումը:

Դիպուկ են անչափ Կոստան Չարեանի տողերը մշակոյթի Էական նշանակութեան մասին. «Մեր ժողովրդի փրկութիւնը Նրա հոգեկան զարգացման մէջ է, Նրա մտաւոր վեհութեան եւ մեծութեան մէջ: Եթէ մշակոյթը դուրս դրուի, կ'ընկնենք քաղաքակրթութեան ծիւնելոյցի տակ կամ կը դառնանք մեքենայի մաս կամ խանութպան»:

Ազգային մեր պետականութիւնը անհրաժեշտաբար կարիքը ունի՝ հզօր, պետական քաղաքականութեամբ ու մտածողութեամբ գործող Մշակոյթի Նախարարութեան...Սա Նաեւ մեր վերաբերմունքը պարտի ըլլալ, մեր մօտեցումը ազգային մեր մշակոյթին, որ պիտի չիջնէ երբեք աղքատ ազգականի կարգավիճակին, խցկուելով մէկ այլ Նախարարութեան հովանիին տակ, կամ դառնայ անոր հետ միասին գործող գործունէութեանց բնագաւառ...

Այսօր, «օդի, ջուրի, հացի Նման» կենսական անհրաժեշտութիւն է համազգային պետական ճիշդ քաղաքականութիւնը վերոնշեալ զոյգ ոլորտներուն նկատմամբ մասնաւորապէս, քանզի Հայաստան-Սփիւռք ճիշդ քաղաքականութիւնը՝ ազգի մէկութիւնը, ազգի միասնականութիւնը, ազգի հզօրացումը երաշխաւորող ազդու եւ արդիւնաւոր միջոց է, իսկ հայրենիքէն մատակարարող մշակոյթը այն կենսայորդ, կենսատու աւիւնն ու աւիշն է, որ ոռոգելով հայրենի հերկերը, պիտի հոսի սփիւռքի տարագիր ակօսներուն մէջ եւ հայկականութեան հզօր լիցքերով պիտի վարարէ արտերկրի բեկորները եւս, որպէս մէկ եւ միեւնոյն ազգի անբաժանելի ու անբակտելի մասեր:

Նոր Հայաստանի մեր տեսլականը, մեր երազած հայրենիքն ու ազգային պետականութիւնը կարելի՞ է պատկերացնել, առանց այս զոյգ ոլորտներէն Ներս գործող արդիւնաւէտ, ազդեցիկ եւ հզօր այն պետական քաղաքականութեան, որ կարենայ ՀԱՅԿԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Նոր լիցքերով միաւորել համայն հայութեան բոլոր բեկորները:

Ներկայիս առաւել քան երբեք, Հայաստան-Սփիւռք միասնութեան ամրակայումը, մշակութային Հայաստանի կայացումը ազգային-պետական ռազմավարութիւն են, ազգի ու երկրի անվտանգութեան հզօրագոյն երաշխիք ու գրաւական, ազգի ու երկրի լինելութեան գերխնդիր:

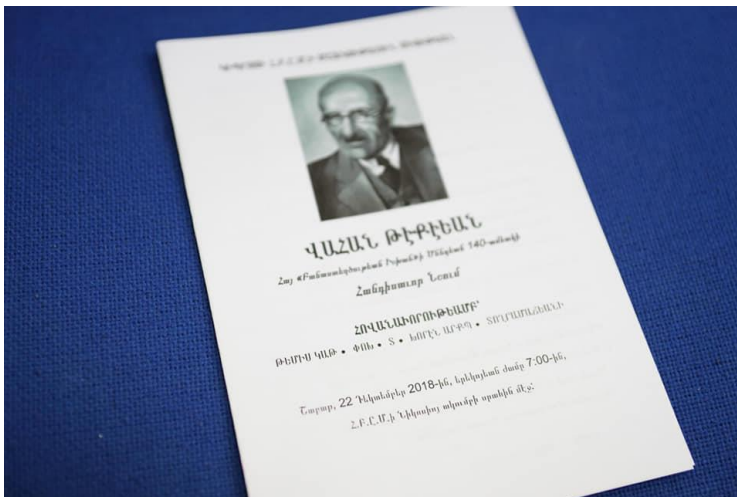
ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՆՃԵԱՆ

Կիպրահայ

ՀԱՅ «ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԻՇԽԱՆ»

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 140-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍԱԻՈՐ ՆՇՈՒՄ

Կիպրոսի ԶԲԸՄ-ի Մշակութային Միութեան կազմակերպութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Թեմիս Կարթ. Փոխ. Տէր Խորէն Արք. Տողրամաճեանի, տեղի ունեցաւ Հայ «Բանաստեղծութեան Իշխան» Վահան Թէքէեանի ծննդեան 140-ամեակի հանդիսաւոր նշումը՝ ԶԲԸՄ-ի Նիկոսիոյ Մասնաճիւղի ակումբին մէջ՝ Շաբաթ 22 Դեկտեմբեր, 2018-ին, կ. ե. ժամը 7:00-ին, ներկայութեամբ Պետ. Ներկ. Տիար Վարդգէս Մահտեսեանի, քահանայ Հայրեր՝

Տէր Մովսիկ քիւյ. Հապէշեանի եւ Տէր Մաշտոց քիւյ. Ազգարեանի, կրթական, կուսակցական եւ միութենական ներկայացուցիչներու, ինչպէս նաեւ գրասէր հանրութեան մը:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Մշակութային Յանձնախումբի ատենապետ՝ Պրն. Գեորգ Չէյթունցեան, որ մէկ վայկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց ներկաները ի յարգանս նորոգ մահացեալ Դոկտ. Ազգայի Նասիպեան-Էքմէքեանի, ապա նշեց օրուան հանդիսութեան կարեւորութիւնը, նկատի ունենալով Վահան Թէքէեանի տեղը մեր բանաստեղծութեան մէջ, ողջունեց՝ այս առիթով Պէյրութէն յատկապէս հրաւիրուած օրուան բանախօսը՝ Պրն. Յակոբ Տիւնեայեանը, գրական անունով՝ Ասպետ Ռուբինեան, որ գլխաւոր խմբագիրն է Լիբանանի «Ծաղիկ» Գրական, Ազգային Հանդէսի, ինչպէս նաեւ՝ ներկայութիւնը Պրն. Վարդան Ուզունեանի, որ նախագահն է Հայաստանի «Թէքէեան Կենտրոն» Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին եւ պատուաւոր քարտուղարը Լոնտոնի Թէքէեան Խնամակալ Մարմին:

Իր ողջոյնի խօսքին մէջ, Պրն. Վարդան Ուզունեան անդրադարձաւ՝ Վահան Թէքէեանի մահէն երկու տարի ետք՝ 1947-ին ծնունդ առած եւ անոր անունով կնքուած, Թէքէեան Մշակութային Միութեան տարած կրթական-մշակութային-երիտասարդական ծաւալուն եւ արդիւնաւետ գործունեութեան Սփիւռքի բազմաթիւ համայնքներէն ներս, մասնաւորելով անոր բեղուն աշխատանքը Լոնտոնի մէջ յատկապէս, ուր կը գործեն երգչախումբ, պարախումբ, երիտասարդալան ասուլիսներ, կը կազմակերպուին գեղարուեստական ձեռնարկներ, որոնցմէ ան յատկապէս յիշատակեց Հայաստանէն հրաւիրուած Պարի Պետական Անսամպլը, որ քանիցս ելոյթ ունենալով Լոնտոնի անուանի Royal Albert Hall-ի մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց եր

հայ թէ անգլիացի հասարակութեան մօտ, ներկաներու թիւը հասցնելով անելի քան տասնեակ հազարի:

Այնուհետեւ, Չոհրապ Գույումճեանի հոյակապ ասմունքը՝ Վ. Թէքեանի «Բարձրացում» բանաստեղծութեան, ջերմօրէն գնահատուեցաւ հանդիսականներուն կողմէ, արժանանալով բուն ծափահարութեան:

Օրուն բանախօսը՝ Պրն. Տիւնայեան, անմիջական հաղորդական շունչով ներկայացուց իր խօսքը, շեշտելով Վահան Թէքեանի տեղը մեր գրականութեան մէջ, Օշականի բնութագրումով՝ որպէս մեր գրականութեան ամենէն խոր բանաստեղծներէն մէկը, եթէ ոչ՝ ամենէն խորը, որ մազապործ փրկուեր էր Յեղասպանութեան գեհէնէն եւ իր գրչակիցներուն փողոտումէն ետք, իր մէջ ոյժ գտեր էր գրական-հասարակական-կրթական-խմբագրական բեղուն գործունեութիւն ծաւալելու սփիւռքի գաղութներէն ներս, յատկապէս Գահիրէի մէջ, ուր պիտի խմբագրեր նաեւ «Արեւ» օրաթերթը: Վահան Թէքեան պիտի դառնար մեր մեծագոյն բանաստեղծներուն շարքին, սփիւռքահայ գրականութեան մեծագոյնը, որ պիտի կարենար արեւմտահայ անճիտուած գրականութիւնը կամրջել սփիւռքահայ գրականութեան, արեւմտահայ լեզուին տալ նոր խթան ու որակ:

Յարգելի բանախօսը յատկապէս կեդրոնացաւ Վահան Թէքեանի երկու բանաստեղծութեանց վրայ՝ «Եկեղեցին Հայկական»ին եւ «Հաշուեյարդար»ին, որոնք կը կազմեն, ըստ իրեն, անոր բանաստեղծութեան «Ալֆան եւ Օմեղան», եւ նշեց որ եթէ Թէքեան գրած ըլլար միայն «Եկեղեցին Հայկական»ը, ան պիտի դասուէր մեր մեծերու շարքին: Խօսելով Հայաստանի մէջ տօնակատարուած Վահան Թէքեանի յրելլենական հանդիսութեան, Պրն. Տիւնայեան ընդգծեց որ այնտեղ հրապարակաւ դիտել տուած էր ի ներկայութեան ՀՀ Մշակոյթի Նախարարի տեղակալին, թէ ա՛լ ժամանակն էր որ մեր արեւելահայ մեծ գրողներու արձաններու շարքին իրենց արժանի տեղը ունենային նաեւ արեւմտահայ գրականութեան մեծերը, որոնց մէջ՝ Վահան Թէքեանինը:

Ապա ան ընթերցեց Հայկաշէն Ուզունեանի «Վահան Թէքեանի Ուսուցչական Տարին Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Մէջ» բովանդակալից յուշապատումը, որ նոր լոյս կը սփռէ Վահան Թէքեան մարդուն եւ կրթական մշակին վրայ:

Տեսաերիզի վրայ, Գոհար համոյթի «Եկեղեցին Հայկական»ի կատարման ցուցադրութիւնը եւ Ռուբինա Գույումճեանի ընթերցումը՝ Վ. Թաշճեանի «Վահան Թէքեան-Ներսես Թամամեան Կապը» գրութեան, յաւելեալ փայլք բերին հանդիսութեան:

Հանդիսութեան ավարտին, Պրն. Չէյթունցեանի շնորհակալական խօսքէն ետք, սրտի խօսքով հանդէս եկաւ Տէր Խորէն արք. Տողրամաճեան: Ան արձանագրեց որ Վահան Թէքեան հաւատարիմ մնացեր էր իր անունին, ստեղծագործելով, ապրելով ու աշխատելով հայկականութեան ոգիով եւ այսօր անոր խորանին առջեւ հարց տալու ենք բոլորս, ըսաւ ան, թէ մենք որքանո՞վ կ'ապրինք իր վսեմ օրինակով, կը բարձրանանք եւ կը բարձրացնենք...: Բանաստեղծին համար, անելցուց ան, մեր հոգեւոր կեանքը մնաց միաձուլուած մեր ազգային կեանքին, ինչպէս կը վկայէ իր «Եկեղեցին Հայկական»ը, իսկ իր կեանքէն մնաց իր տուածը, ինչպէս ան կը գրէր իր «Հաշուեյարդար»ին մէջ, ինչ որ կոչ մըն է բոլորիս, տալու մեզմէ մեր համայնքին, մեր ընտանիքին, ազգին ու հայրենիքին:

Պահպանիչով վերջ գտաւ յոբելեանական հանդիսութիւնը, որ առիթ ընձեռեց ոչ միայն անգամ մը եւս հաղորդուելու Վահան Թէքէեան մեծ բանաստեղծի ոգիին ու շունչին, այլեւ լիցքաւորուելու մեր հոգեւոր արժէքներէն մէկուն ոգեղիսութեամբ՝ նիւթականով յղփացած մեր օրերուն:

ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ

Կիպրահայ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԻՐՈՅ ԶԱՇԿԵՐՈՅԹ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԱՆՄԱՀ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի 13 Յունուար 2019-ին, Մելգոնեանի մեծ ընտանիքը՝ գլխավորութեամբ Թեմիս Կաթ. Փոխ. Գերաշնորհ Տէր Խորէն Արք. Տորամաճեանի, Պետական Ներկ. Տէր Եւ Տիկ. Վարդգես Մահտեսեանի, Տէր Մովսիկ քինյ. Յապէշեանի եւ ազգային, կրթական, երեսփոխանական ժողովի ներկայացուցիչներուն՝ իր խորին խոնարհումն ու երախտագիտութիւնը բերաւ՝

անմահ բարերարներ ԱՂԱ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՒ ԱՂԱ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՆԵՐՈՒ յաւերժական յիշատակին՝ Ս. Յովհաննու Կարապետի տօնին առթիւ: Բարերարներ՝ որոնք իրենց ամբողջ հարստութիւնը նուիրեցին, հիմնելու համար Մելգոնեան Կրթական Յաստատութեան ԼՈՒՍՈՅ ՏԱՃԱՐԸ, որ դարձաւ եղեռնակոծ եւ հայրենագրկեալ Արեւմտահայութեան ցանուցիր բեկորներուն համար՝ փոքրիկ ՀԱՅԱՍՏԱՆ մը, ուր անոնք հաղորդ դարձան Մեսրոպեան լոյսին ու հաւատքին, մշակոյթին ու պատմութեան եւ ՀԱՅՎԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՅԵՏԻ ՈԳԻԻ շունչը տարածեցին հայագաղութներու մէջ միևնույն Մայր հայրենիք:

Յոգեհանգստեան արարողութիւն տեղի ունեցաւ Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ Ս. Պատարագի, ինչպէս նաեւ՝ Պաշտամունք, Մելգոնեան Կրթական Յաստատութեան շրջափակին վրայ, բարերարներու դամբանին առջեւ, ուր հաւաքաբար ներկաները երգեցին «Ի Վերին Երուսաղէմ», «Հայր Մեր» աղօթքները եւ «Անմահ Լուսոյ» Մելգոնեանի քայլերգը: Այնուհետեւ, ծաղիկներ զետեղուեցան դամբանին առջեւ:

Սիրոյ եւ յիշատակի հաւաքական ճաշկերոյթը տեղի ունեցաւ Sawa ճաշարանին մէջ, որուն մասնակցեցան շուրջ 200 հոգի:

Այս բանաստեղծութիւնը կը ձօնեմ Մելգոնեան անմահ բարերարներու յաւերժական յիշատակին....

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻՆ

Ծառերդ լուռ են, ձայն-ծպտո՛ւն չկայ

Թռչուններն անգամ կարծես լռեր են

Չկայ ճռուողիւնս անոնց կենսաբե՛ր

Չկայ դայլայլը ժի՛ր ու սիրավա՛ռ...

Շուրջդ անապատ, շունչ մ'անգամ չկայ
Պատանեակների վաղուց հեռացած
Որք ու անտեր են քեզ կարծես լքած
Այլ երդիքներու տակ հանգրուանած...
Սիրտս կը յիշէ հին օրերդ վա՛ռ
Երբ կեանք կը բուրեր շուրջդ ամեն դի
Երբ քարերդ անգամ ժպի՛տ ունէին
Ի տես խայտանքին որ շուրջդ կ'եռար...
Փոքրիկ հայրենի՛ք մըն էիր դարձած
Գեղածիծաղ այս ավերուն փռուած
Ուր հայ պարմաններ կու գային վառել
Ձահն իրենց հոգւոյն Մեսրոպեա՛ն լոյսէդ
Եւ արեւացած կը դառնային տուն
Արե՛ւ բաշխելու մթնած սիրտերուն
Յայրենեա՛ց արեւ տարագիր հայուն
Նոր յոյսեր, լոյսեր սրտին տոչորուն...
Յոգիս յուսավառ դեռ կ'ուզէ հաւ'տալ
Որ օր մը դարձեալ պիտի շենանա՛ս
Եւ բի՛ւր-բի՛ւր տղաք ու աղջիկներ վարդ
Պիտ' գան ըմպելու լո՛յսդ Մեսրոպեան:
ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Տեսակէտ

Նամակ երկրէն

ՍՓԻԻՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԲԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ ԲԱՏՃԻ ՏՈՒՏԱԳԼԵԱՆ

Սփիւռքի նախարարութիւնը փակելու որոշումը չի նշանակեր Սփիւռքի հանդէպ Հայաստանի իշխանութիւններու անտարբերութիւն կամ Սփիւռքի մերժում: Իրականութեան մէջ՝ անցնող 10 տարիներու ընթացքին նախարարութեան ոչ այդքան յաջող գործունեութիւնն է, նախ եւ առաջ, նախարարութիւնը լուծարելու որոշումին դրդապատճառը: Ո՛չ 1000 տողարներով հայկական բանկերը ողողելու անհեթեթ կոչը, ո՛չ «ինչ ըրած ես Արցախի համար» տգեղ պաստառներով Երեւանի փողոցները զարդարելը, ո՛չ «Արի տուն»-ը, ո՛չ ալ արժող-չարժողի կուրծքերուն տեղադրուած գնահատանքի

մետալները յաջողութեան ցուցանիշ են, կամ՝ որեւէ յատկանշական, խորքային բան աւելցուցած են Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւններուն վրայ: Իսկ Սուրիոյ տագնապի օրերուն հազարաւոր Սուրիահայերու Հայաստան ժամանելէն ետք՝ անոնց մեծ մասին հայրենիքէն հեռանալը ցոյց կու տայ նաեւ նախարարութեան անյաջող գործունեութեան մէկ այլ երեսը: Դեռ չենք խօսիր մեծ show-երու վերածուած համահայկական խորհրդածողովներուն, նախարարական եւ այլ մակարդակի շրջապտոյտներուն ու իշխող վերնախաւի քարոզչական իւղոտած մեքենայ դառնալուն մասին: «ՄԷկ ազգ-մէկ հայրենիք»-ի գաղափարին ծառայա՞ծ են այս նախաձեռնութիւնները՝ կը կասկածիմ: Ընդամէնը ստեղծած են երբեմն ոգեւորիչ մթնոլորտ, երբեմն յուսատու միջոցառումներ, իսկ շատ պարագաներու ալ՝ կասկածներ ու մտահոգութիւն յառաջացուցած են աւելի քննական միտք ունեցող Սփիւռքահայերու մօտ: Իսկ մետալ տալու, «արի տուն» կազմակերպելու եւ հազար տողար մուրալու համար նախարարութիւն՝ Եր պետք: Դարձեալ կը կասկածիմ: Այս բոլորը կարելի էր ընել նոյնիսկ հասարակական կազմակերպութեան մը ուժերու օգտագործումով: Հետաքրքրական է, սակայն, որ նախարարութիւնը փակելու լուրը հրապարակելէն ետք, նախարարութեան աշխատակիցներէն զատ, շատ արագ արձագանգ լսեցինք կացութիւնը չարաշահիլ ուզող խմբաւորումներէ եւ մարդոցմէ: Հարցը այնպէ՛ս ներկայացուցին, որ կարծէք Հայաստանի իշխանութիւնները դաւաճանած են Սփիւռքին, Սփիւռքահայութեամբ այլեւս մտահոգ չեն նոր իշխանաւորները, կռնակէն հարուած կը հասցնեն եւ ուր որ է՝ պիտի այրեն կամուրջները Հայաստանի եւ Սփիւռքահայութեան միջեւ: Հաւար փրցնողները, բնականաբար, անոնք են, որ Հայաստանի մէջ քաղաքական ոչ մէկ դրամագլուխ ունին այլեւս եւ Սփիւռքի իրենց հետեւորդներուն մէջ ահ ու սարսափ տարածելով՝ յաչս համակիրներուն կ'ուզեն վերականգնել գետնին հաւասարած իրենց վարկանիշը եւ միաժամանակ, հայրենի իշխանութիւններուն կ'ուզեն ցոյց տայ, որ դեռ ըսելիք եւ ընելիք ունին հայկական իրականութեան մէջ, դեռ կրնան կացութիւն ստեղծել...

Լաւ էլի, լո՞ւրջ էք: Հայաստանի մէջ կրնա՞յ գալ իշխանութիւն մը, որ հաշուի չնստի հին ու նոր Սփիւռքին հետ: Կրնա՞յ դիմանալ իշխանութիւն մը, եթէ Սփիւռքին հակադրուիլը կամ Սփիւռքի հետ ապահարգանք քաղաքական ուղեգիծի վերածէ: Դուք երեւի նոյնիսկ տեղեակ չէք, վիճակագրութիւն չունիք եւ չէք գիտեր, որ այսօր Ռուսաստանի եւ նախկին սովետի երկիրներուն մէջ գոյառած նոր Սփիւռքը ի՞նչ դերակատարութիւն ունի Հայաստանի տնտեսութեան մէջ: Դուք լո՞ւրջ էք, դուք իրապէ՞ս կը հաւատաք ու կ'ուզէք հաւատացնել, որ նոր իշխանութիւններուն համար Սփիւռքը երկրորդական տեղ կը գրաւէ: Թե՞ կ'ուզէք պարզապէս առիթը օգտագործել, ձեր անցեալի ձախող ղեկավարման բոլոր մեղքերը ծածկելու եւ «փաստելու», որ նորերը վտանգաւոր են, Լեւոնին մարդիկն են, Սորոսի դրածոներն են, Եւրոպայի բիճերն են: Դուք լո՞ւրջ էք...

Սփիւռքի նախարարութեան խնդիրը այն էր, որ կար նախարարութիւն, բայց չկային Սփիւռքի հանդէպ ձեւաւորուած «մէկ ազգ-մէկ հայրենիք»-ի քաղաքականութիւն եւ համապատասխան ռազմավարութիւն, ու գործողութիւններու յստակ, նպատակասլաց ծրագիր եւ յաջողութիւնները չափող ցուցիչներ: Չկայ նոյնիսկ Սփիւռքի նախարարութեան մասին օրէնք: Սա արդէն պարզ ու յստակ կ'ապացուցէ, որ բացի քարոզչական ու արարողական, խանդավառող նպատակներ հետապնդելէ, նախարարութիւնը չէ ունեցած որեւէ այլ ռազմավարական առաջնահերթութիւն: Ես անձամբ, նախարարութեան եւ այլոց հետ իմ շփումներու ընթացքին յաճախ անդրադարձած եմ վերոնշեալ առաջնահերթութիւններուն: Նախ եւ առաջ, պէտք է մշակել Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններու նպատակ՝ համապատասխան ռազմավարութեամբ, հիմք ունենալով Հայաստանի հզօրացումը եւ հայ ժողովուրդի համախմբումը հայրենիքի մէջ՝ իբրեւ վախճանական նպատակ: Ատկէ ետք միայն պէտք է ճշդել, թէ ի՞նչ օրէնքներ պէտք է մշակել, ի՞նչ ձեւաչափով պէտք է առաջնորդուի, վերականգնե՞լ նախարարութիւնը, թէ ունենալ յատուկ վարչութիւն՝ Արտաքին գործոց նախարարութեան, փոխ վարչապետի կամ վարչապետի հովանիին տակ: Հիմա խնդիրը այս պարունակին մէջ քննարկենք եւ չփորձենք առիթը օգտագործել եւ Սփիւռքի որոշ շրջանակներու մէջ հակա-Հայաստան ու հակա-իշխանութիւն տրամադրութիւններ ստեղծել: Եթէ, ի հարկէ, իսկապէս կը հաւատանք «մէկ ազգ-մէկ հայրենիք» գաղափարին...

Գրեցէ՛ք ինծի:

rafdoud@aol.com

Տեսակէտ

Քաղաքական Կուսակցութիւններ

«Աւանդական»ի Եւ «Աւանդաշէն»ի Արանքէն

Պարոյր Յ. Աղպաշեան,

Պէյրութ, 15 Հոկտեմբեր 2018

Հայաստանցիք եւ մասնաւորաբար Հայաստանի քաղաքական շրջանակներ, երբ կը խօսին Ազգային կուսակցութիւններու մասին, զանոնք կ'անուանեն «աւանդական»:

Այս մասին երկիցս արտայայտուած եմ մամուլով՝ «Աւանդական»ութիւնը ուրկէ՞ կը սկսի ու... կը վերջանայ» եւ «Հայկական կուսակցութիւնները ընելիք ունի՞ ն...» (Տեսնել՝ «Դիտարկումներ եւ դատումներ» հատորս, Պէյրութ - 2016), ուր անդրադարձած եմ «աւանդական» յորջորջումի անընդունելիութեան, ապա, ընդունելով հանդերձ կուսակցութեանց բերած դերին ու վաստակին օգտակարութիւնները, հարցադրած եմ որ անոնք կրնա՞ն շարունակել իրենց երթը Նոյն պատասխանատուութեամբ ու Նոյն արդիւնաւետութեամբ:

Այսօր, այս հրատապ հարցը դարձեալ օրակարգի վրայ է (եթէ չէ՛, պէտք է դրուի), որովհետեւ այլընտրանք չկայ, եթէ կուսակցութիւնները պիտի մնան պատնէշի վրայ, վերանորոգուած ու թարմացած սլացքներով:

Եթէ ազգային կուսակցութիւնները կը նկատուին... «աւանդական», բառացի իմաստով կը նշանակէ թէ անոնք, իրօք, աւանդական են, իրենց գործելաձեւերով, մտածողութեամբ, դերակատարութեամբ եւ յարաբերութիւններով.

Այլ խօսքով, անոնց մօտ կը պակսի.

- Այժմեականութիւնը
- Նորարարութիւնը
- Չգաստութիւնը
- Իրատեսութիւնը
- Արդիականութիւնը

Սակայն, ինչո՞ւ և զարմանալ, երբ աշխարհը փոխուած է, մտայնութիւնները՝ առաւել, մօտեցումները՝ նոյնպէս, իսկ ընկալումները՝ հարցերը դիտելու ու լուծելու, քննելու ու դատելու, նոր առանցքներու ու հայեցակէտերու վրայ կը գտնուին:

Ասոնց դիմաց, հայ ազգային կուսակցութիւնները կը ծածանին հոս ու հոն, կը խարխափին հակոտնեայ բեւեռներու վրայ, կը դեգերին տարբեր լարերու վրայ, կը դիմագրաւեն «ըլլալու եւ չըլլալու» վտանգներ:

Դժբախտաբար, այս մակընթացութիւնները կը շարունակուին բազմաթիւ ոլորտներէ ներս, բայց, կացութենէն ոչինչ կը փոխուի, ընդհակառակը, վիհերը աւելի կը խորանան, աղէտները աւելի կը սաստկանան, ամլացումները աւելի կը շեշտուին:

Յայաստանի անկախութիւնը այս «բաց»երը աւելի զգալի դարձուց, որովհետեւ ազգային կուսակցութիւնները, ամէն մէկը, իրեն յատուկ ոճով եւ «յաղթանակ»ով ուզեց զայն բացատրել, անշուշտ, հաւատալով իր ուզած անկախութեան տարբերակին, որ (իբր թէ) կը ձեւաւորուի Յայաստանի մէջ:

Մինչդէռ, իրականութեան մէջ, Յայաստանի մէջ կազմաւորուող կուսակցութիւնները, փոքր, միջին ու մեծ տարողութիւններով, բոլորովին այլ սկզբունքներով ու տեսլականներով կը գործէին, ուր չկար «աւանդական» հասկացողութիւնը կամ մտածողութիւնը կուսակցութեանց հորիզոնին մէջ:

Աւելի ճիշդ, հայրենի քաղաքական կազմակերպութիւնները, կամովին թէ ոչ, գիտակցաբար թէ ոչ, երբեք չեն հաւատացած որ սփիւռքահայ «աւանդական»ները կրնան գործնապէս նպաստել Յայաստանի անկախութեան կամ սատարել անոր ամրացումին:

Բացատրութիւնը այս իրողական վարկածին այն է, որ հայրենի քաղաքականացած միտքը, հիմնովին հեռու է սփիւռքահայ քաղաքական միտքէն, հոգ չէ թէ երկու կողմերն ալ կը ձգտին անկախութեան պահպանումին եւ անոր անվտանգութեան ապահովման:

Խօսքը երբեք չի վերաբերիր հայրենասիրութեան ու հայաստանասիրութեան, որոնց նկատմամբ վերաբերմունքը, այլեւս չի կրնար ընթանալ լոկ զգացական զեղումներով, բացականչութիւններով եւ արտայայտութիւններով, այլ՝ հայրենատիրութեան ու հայրենապահպանութեան շօշափելի դրսեւորումներով:

Իսկ հասնելու համար այդ բաղձալիութեան բարձրագոյն աստիճանին, սփիւռքահայ ազգային կուսակցութիւնները չեն կրնար իրենց գոյութիւնը արդարացնել հայրենի քաղաքական դաշտին մէջ, թերեւս, հետեւեալ պատճառներով.

ա. Սփիւռքի փորձառութիւնը, որքան ալ օգտակար ու շինիչ, չի կրնար, ուղղակի համեմատութեամբ, յամենալ Յայաստանի քաղաքական պարունակին մէջ (ալ ո՛ւր մնաց պետական վարչամեքենայէն ներս):

բ. «Դրսեկ»ի ու «քնիկ»ի մտայնութիւնը «աղբար»ական տրամաբանութեամբ, ինչ որ տեղ տակաւին առկայ է հասարակութեան խելքին եւ ուղեղին մէջ, մեխի ուժգնութեամբ ազդեցութիւն ձգելով «կարծրամետ»ներուն վրայ:

գ. Սփիւռքէն եկած իշխանատենչութեան ախորժակները զսպելու յաւակնութիւններ, որոնց տիտուր օրինակները, անցնող աւելի քան քսան տարիներուն դարձան բացայայտ:

Որոշապէ՛ս, ասոնցմով պէտք է բացատրել Հայաստան կայք հաստատող սփիւռքահայ կուսակցութիւններու, մեղմ ըսած, անշքացումը կամ թուլացումը, հոգ չէ թէ եղան պարագաներ, երբ ոմանք հասան որոշակի (°) դիրքերու, բայց, հաշուենկատ տնօրինումներով: (Այս մասին ալ կ'արժէ խորհրդածել):

Ինչո՞ւ այս մատնանշումները.

Պարզապէս ցոյց տալու համար, որ «աւանդական» հասկացողութիւնը, իր կուսակցական-քաղաքական իմաստներով, ոչ միայն սկսած է հող շահիլ, այլեւ՝ հաստատուիլ ու տեղաւորուիլ մարդոց միտքին մէջ, թէ Սփիւռքի ազգային կուսակցութիւնները գունաթափուած կամ տերեւաթափուած են:

Լիբանանի մէջ, ամենէն ցայտուն օրինակը, խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքներն են, ուր դասականացած (իմա՝ աւանդականացած) կուսակցութիւններէն երկուքը ծանր պարտութիւն կրեցին, մինչ երրորդը՝ հազիւ յաջողութիւն արձանագրեց:

Ուրե՛մն, լիբանանեան բազմամեայ խորհրդարանի մէջ, կուսակցական թեկնածուները, այսօր, իրենց տեղերը սկսած են... «զիջիլ» ոչ կուսակցականներու, չէզոքներու կամ անկախներու:

Լա՛ւ, եթէ հայաստանցիք ազգային կուսակցութիւնները կը դասեն «աւանդական»ութեան շարքին, որուն համաձայն չենք գտնուած եւ դեմ արտայայտուած ենք այդ «անճիշդ» որակումին, հիմա, մտահոգուելու պատճառներ չունի՞ն այսօրուան պատկան ղեկավարները (զէթ վաղուան հաշուոյն):

Որեւէ կուսակցութեան մը ուժականութիւնը, հզօրութիւնն ու գրաւչութիւնը կը կայանայ իր երիտասարդութեան մէջ, առանց որուն չկայ, չի կրնար ըլլալ ապագայութիւն ու հերթափոխութիւն:

Կա՞ն այս լաւատեսութիւնները եւ յուսադրելիութիւնները, քիչ մը ամէն տեղ ու կողմ:

Ամէն ոք կամ շրջանակ, իր չորսդին պէտք է նայի եւ, ըստ այնմ, խորաչափէ անոր արժեւորութիւնը եւ արժանելիութիւնը:

Զխուսափիլ իրականութիւնը տեսնելէ՝ իր սեւով ու սպիտակով:

Զծեւացնել հակուրութիւն՝ արձանագրուած խախտումներու նկատմամբ:

Զյոխորտալ այս կամ այն պատահական (նոյնիսկ յիշատակելի) յաջողութիւններով:

Գիտենք, շատեր կրնան առարկել, որ «ամէն ինչ լաւ է», «եղածները անցողակի են», «մենք միւսներէն աւելի լաւ ենք», «մենք մեր ուխտին հաւատարիմ ենք», եւայլն, բայց, ատուք որո՞ւն կը գոհացնեն, զո՞վ կը համոզեն, երբ «աւանդական»ութիւնը կը խարազանէ բոլորը, զգացնել տալով, որ այս ընթացքով կարելի չէ գնացք վարել, ոչ ալ ճամբորդ փոխադրել...:

Լիբանանեան քաղաքական բառարանին մէջ եւս, գոյութիւն ունի «աւանդական» հասկացողութիւնը, երբ կը յիշենք անոր քաղաքական կեանքին մէջ, բարձունքներ ու նուաճումներ արձանագրած կուսակցութիւնները. խորհրդարանական ընտրութիւններու, կառավարական նշանակումներու ու քաղաքապետական մրցակցութիւններու առիթով:

Այժմ, կը տեսնենք թէ անոնցմէ շատեր, որոնք փառքի ու համբաւի, ժողովրդականութեան ու համիշխանութեան օրեր ապրած էին, ոչ միայն նոյն դիրքերուն վրայ չեն, այլեւ՝ նօսրացած, փոքրացած ու դալկացած վիճակի մէջ են:

Մէջտեղ եկած են նոր ուժեր, նոր կազմակերպութիւններ, ձեւաւորուած են նոր արժէքներ, նոր ցանցեր, որոնք հեռու են «աւանդական»ութենէն, «աւանդական մտածողութենէն «աւանդական» եղանակաւորումէն:

Ո՞վ պիտի փափաքէր մնալ «աւանդական»ութեան շղարշին տակ:

Ո՞վ պիտի փափաքէր գործել «աւանդական»ութեան սովորամոլութեամբ:

Ո՞վ պիտի փափաքէր հաշտուիլ «աւանդական»ութեան գործելաձեւին հետ:

Ո՞վ պիտի փափաքէր իր քաղաքականութիւնը պահել «աւանդական»ութեան շուքին տակ:

Ո՞վ պիտի փափաքէր «աւանդական»ութեամբ հասնիլ իր նպատակներուն:

«Աւանդական»ութիւնը, քաղաքական իմաստով, ԹՈՅՆ Է, որմէ խուսափելու ամենէն ապահով միջոցը, անկէ ձերբազատուիլ Է, իսկ ինչպէ՞ս, պարզապէս դուրս գալով սարդոստային հանգոյցներէն, այսինքն՝

- Լճացումէ

- Պատեհապաշտութենէ

- Միջակութենէ

- Բռնագրօսիկութենէ

- Փտածութենէ

Վերջին հաշուով, եթէ, հայաստանցիներու «աւանդական»ութիւնը խրտչեցնող ու վրդովեցնող Է (իրաւամբ), ապա, ինչո՞ւ մնալ «աւանդական»ութեան կաճաններուն մէջ, մաշելով ու մաշեցնելով, հալելով ու հալեցնելով:

ԶԷ՞ որ կան ատոնցմէ դուրս գալու միջոցներն ու կարելիութիւնները, պայմանաւ որ, սակայն, ցեցահանումը, ցեցապոկումը եւ ցեցամաքումը ըլլան... ՄԻԱՆԳԱՄԱ՛ՅՆ, որպէսզի տխուր «աւանդական»ը փոխարինուի «աւանդաշէն» լուսապայծառութեամբ:

Տեսակէտ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ՀԱՅՐԵՆԻՔՆԵՐ, ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ՀԱՅՐ

Յ. Պալեան

Ֆրանսական Յեղափոխութենէն ի վեր «Հայրենիք»ի ըմբռնումը մարդու եւ հողի յարաբերութենէն փոխադրուած է տեսութիւններու, տնտեսութեան, կայսերական-տիրակալութեան եւ այլ մակարդակներ: Զարչրկուած է եւ այդպէս ալ կը շարունակուի:

Միաժամանակ, հայրենիքի մը հողին եւ շրջապատին մէջ դարերուն ընթացքին ձեւաւորուած գանազան ինքնուրոյնութիւններով բնորոշուող մարդէն, Նոյն եւ տարբեր, վարդապետութիւններ եւ տեսութիւններ փորձած են վերացնել տարբերը: Բթամիտ պէտք է ըլլալ անգիտանալու համար, որ մոլորակին վրայ, անցեալին եւ այսօր կան տարբերութիւններ, որոնցմով ապրած են մարդիկ եւ պիտի շարունակեն ապրիլ: Ֆրանսացի բանաստեղծ Պոլալօ կ'ըսէր. «Վանեցէ՛ք բնականը, ան քառասմբակ կը վերդառնայ»:

Հայրենիքը փերեզակի կրպակ չէ, զոր կարելի ըլլայ փոխադրել մէկ փողոցէ միւսը, մէկ քաղաքէ միւսը, մէկ երկրէ միւսը: Ան սոսկ հողամաս մը չէ, զոր կարելի գնել քիչ մը ամէն տեղ, Յնդկաստան, Նոր Զելանտա, Յունաստան, Ամերիկաներ..., որուն վրայ կարելի ըլլայ բամբակ աճեցնել, ոչխարի հօտեր ունենալ: Ծննդավայրն անգամ հայրենիք չէ, քանի որ ծննդավայրը պատահականութեան արդիւնք է: Ժամանակացոյցի ծիւղային արկած: Նաուս վրայ ծնողը չի կրնար ըսել, որ նաւը հայրենիք է:

Հայրենիքը նախահայրերու հող եւ յիշատակ է, յիշողութիւն՝ քանի որ հոն ծաւալած է անոնց կեանքը, զոր կը կոչենք պատմութիւն, ան գրուած ըլլայ կամ չըլլայ, որ տեւաբար մեզի պէտք է յուշէ, կը յուշէ, որ այլմոլորակային չենք, ժառանգ եւ շարունակութիւն ենք: Այս գիտակցութիւնը զգացողութիւն է, օրուան եւ տարուան իմաստաւորում, զոր կը զգանք՝ եթէ այլասերած չենք, զոր այնքա՛ն լաւ կ'արտայայտեն բանաստեղծները, որոնք կը խօսին մեր փոխարէն, կ'ըսեն ինչ որ մենք չենք յաջողիլ բառի վերածել:

Հայրենիքը հայրերու հողն է, այն քուրան՝ ուր ապրած են, կեանք ստեղծած եւ շարունակութիւն ապահոված, յաճախ նաեւ իրենց կեանքին գնով, մեր նախահայրերը: Անոնք դաջած են ժայռերը, սրբացուցած, առասպել դարձուցած, որպէս հետք իրենց անցքին: Անոնք այսօր կը Նոյնանան մեզմէ իւրաքանչիւրին համար, եթէ չենք վերածուած ծագումով հայու, եթէ հոգեպէս խեղճանալով չենք ընդունած այն գործնապաշտութիւնը, որ ծագումով հայ ըլլալ մեր ապագան է, այսինքն՝ որպէս ինքնութիւն անհետացում ընկերութեան կեանքէն եւ պատմութեան բեմէն:

Հայրենիքը վարձու սենեակ չէ, զոր կարելի ըլլայ փոխել, երթալ Հոնք Քոնկ, Ֆլորիտա կամ Հոնոլիւլի: Հայրենիքը ոչ շոր է ոչ ալ քսակ, զոր կարելի ըլլայ շալկել, օղանաւ նստիլ եւ Նոր հայրենիք փնտռել կամ Նոր հայրենիք երթալ, ինչպէս լսեցի արտագաղթող մօր մը բերնէն:

ԺԹ դարու Ֆրանսացի մեծ գրող Կիւթաւ Ֆլոպէր, «Մատամ Պովարի» եւ «Սալամաօ» վէպերու հեղինակը, մեզմէ իւրաքանչիւրը մտածելու հրաւիրող խօսք ունի: Կ'ըսէ. «Հայրենիքը կօշիկի

Ներբանով եւ կրունկով չի տարուիր: Չայրենիքը կը տանին, ինչ որ ալ ըսած ըլլայ Տանթոն, Ներբանով եւ կրունկով եւ զայն անգիտակցաբար կը տանին սրտին հետ, փոշին մեռած Նախնիներու»:

Բանաստեղծները հզօր ներիմացումով հասկցած են Չայրենիքի Էական նշանակութիւնը մարդու կեանքին մէջ: Երբեմն կը կարդանք այդ բանաստեղծութիւնները, հայերէն կամ օտար լեզուով, կը տարուինք բառերու եւ տողերու հմայքով, առանց զանոնք բանալու կեանքի իրականութեան եւ իմաստին վրայ:

Լամարդին, ԺԹ դարու Ֆրանսացի վիպապաշտ մեծ բանաստեղծը չէ խօսած միայն սիրոյ եւ գողտրիկ զգացումներու մասին: Խօսած է նաեւ Չայրենիքի մասին, որպէս ապրում եւ ոգեկանութիւն: Փորձեցի թարգմանել երեք քառեակներ, որոնք այնքա՛ն դիպուկ են գաղթականներու, աքսորականներու եւ վտարանդիներու հոգեկան աշխարհը զգալու եւ հասկնալու համար:

.....

Ինչո՞ւ արտասանել անունը այս հայրենիքին:

Իր փայլուն աքսորին մէջ անով սիրտս դողաց,

Ան հեռուն կը թրթռայ հոգւոյս մէջ յուզուած,

Ինչպէս ծանօթ քայլը կամ ձայնը բարեկամի:

.....

Տարիներու սեւցուցած պատեր, բլուրներ, կածան արագ,

Աղբիւր՝ ուր հովիւներ հերթով պագած

Կը սպասէին հազուագիւտ ջուրը կաթիլ առ կաթիլ,

Եւ սափորը իրենց ձեռքին կը գրուցէին օրուան մասին:

Չիւղ՝ ուր կը ճարճատէր բոցը բուխերիկին

Երդիք գոր ուխտաւորը կը սիրէր տեսնել միսալ:

Անհոգի առարկաներ, ուրեմն հոգի մը ունի՞ք

Որ կը կապուի մեր հոգիին եւ կը ստիպէ սիրել:

Երբ կը դադրիւք հայրենիքը լսելէ, երբ զայն կը շփոթենք կրպակի կամ վարձու սենեակի հետ, կը դառանք իր անունը չըսող գնչու:

Այնքա՛ն կը սիրենք Եղիշէ Չարենցի անունը եւ խօսքերը, կը ծափահարենք, բայց անոր տողերու խորհուրդը կը թողունք դրան շեմին, որպէսզի յանկարծ ստիպուած չըլլանք մենք մեզի եւ մեր Նախահայրերուն հաշիւ տալու:

Մենք մեզի հետ հաշտ ըլլալու եւ մենք մեզի հաշիւ տուողի պէս կրկին լսենք Չարենցի այնքան ծանօթ բանաստեղծութիւնը.

Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում,

Մեր հին սագի ողբանուագ լարն եմ սիրում,

Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բոյրը վառման,

Ու նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պա՛րն եմ սիրում:

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը ջինջ, լիճը լուսէ,

Արեւն ամրան ու ձմեռուայ վիշապաճայն բուբը վսեմ,

Մթում կորած խրճիթների անհիւրընկալ պատերը սեւ,

Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ քա՛րն եմ սիրում:

Ո՛ր էլ լինեմ – չեմ մոռանայ ես ողբաճայն երգերը մեր,

Չե՛մ մոռանայ աղօթք դարձած երկաթագիր գրքերը մեր,

Ինչքան էլ սո՛ւր սիրտս խոցեն արիւնաքամ վերքերը մեր –

Էլի՛ ես որք ու արևավառ իմ Հայաստան – եա՛րն եմ սիրում:

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ հեքիաթ չկայ.

Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկայ.

Աշխա՛րհ անցի՛ր, Արարատի նման ճերմակ գագաթ չկայ.

Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում:

Ինչպե՞ս Չարենցի սերը կրնանք բաժնել, կենսագործել, չըլլալ թատրոնի հանդիսատես: Այդ սերը փունճ է, եթէ հայրենատիրութիւն չէ: Փունճ աղմուկ է, հեռաւոր աշխարհներ երթալ եւ Արարատի գագաթը մոմ վառել, կամ երազել Լուսաորչի Կանթեղը եւ անոնց լոյսով ու բոցով ջերմանալ:

Այսօր աւելի քան երբեք մեր բազմահազարամեայ պատմութեան մէջ, մեզմէ իւրաքանչիւրը ընտրութիւն պէտք է կատարէ, ուզէ ընտրութիւն կատարել առանց լեզուագարութիւններու, որպէսզի Չարենցի երկնած «սերեր»ը չըլլան գեղօր, գաղթականի այրած կամ չայրած սրտերու բալասան:

Իսկ ի՞նչ է այդ ընտրանքը, որ պիտի իմաստաւորէ մեր անհատական եւ հաւաքական կեանքը, վերջ տալով թափառականի, գնչուի ինքնամխիթարութեան համար կրկնուող առանց առարկայի հայրենասիրութեան-բարեսիրութեան եւ «տուրիզմ»ին:

Ճշմարտութեան ժամը պէտք է հնչէ իւրաքանչիւր հայու համար, Հայաստան եւ սփիւռքներ:

Հոգեպարար ճառով ոչ ազգ կը պահուի ոչ ալ հայրենիք:

Այսքան ճշմարտութիւն պարտական ենք մենք մեզի, մեր ժողովուրդին, մեր պատմութեան եւ հայրենիքին: Անով պէտք է չափենք մեզմէ իւրաքանչիւրը, հայն ու հայաձնունդը:

Այսինքն՝ համազգային քաղաքականութիւն դարձնել արտագաղթ-աղետի դէմ պայքարը եւ անսերեւեթ հայրենադարձութիւնը: Պարզապէս գիտնալով, որ հողը տիրոջ պէտք ունի, եւ անոր տէր կարելի չէ ըլլալ վարձկաններով:

Ինչպէս յաճախ կը կրկնեմ ԵՈՒՆԵՍԵՕի տնօրէն Ֆետերիքօ Մայորի խօսքը՝ վաղը միշտ ուշ է:

Այս խօսքը ինչպէս հասցնել իւրաքանչիւրին՝ իր յարկին տակ:

Գրական-Մշակութային

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԷՆ

ԱՉՔԵՐԸ

Մերթ կը ժպտին, շող կ'արձակեն,

Մերթ տժգոյն են ու մթազնաձ....

Մերթ ալ շանթ ու կայծ կ'արձակեն,

Յուր ու կրակ արեւավառ...

Արցո՛ւնք-արցո՛ւնք կու լան անոնք

Երբ կը յորդի սրտի բաժակն

Ներս կուտակուող արտասուքէն

Մերթ տխրութեամբ կը վարակեն

Մերթ խիւղ-ծիծաղ անոնք դառնան

Մերթ քնքշութիւն, սեր ճառագեն

Մերթ անտարբեր քար կը դառնան

Աչքե՛ր, աչքե՛ր

Ձեզ կը փնտռեմ ես ամենուր...

Դուք՝ չըսուա՛ծ խօսք, անկե՛ղծ ապրում

Յոյքը հոգւո՛յն, անսքող յո՛յզ

Յայելին էք բիւրեղ, անխաբ

Սրտին, հոգւոյն խօսքը անբառ...

ԵՐԱՆ

.....

ԳԻՇԵՐՈՒԿԱՆ ՄԵՋ

Գիշերուան մէջ լո՛ւռ ու յուշի՛կ

Յրեշտակներու ծայնն է վճիտ

Յոգիներու խաղաղութի՛նն

Աղօթածայն օրհներգութի՛նն...

Ակնթարթ է սուրբ արարման

Երբ կայծը սուրբ փայլատակման

Տիեզերքէն այցի կու գայ

Կը բռնկի բոցով վառման...

Յոգիս շատնայ անհունօրէ՛ն

Մթան մէջ լո՛յս հուրհրատէ

Խոհի, յոյզի շողքեր լուսէ

Արեգակնե՛ր վառէ կարծես...

Եւ գուցէ ի՛նք՝ արեգակը

Խոհի, յոյզի հրաբուխ մըն է

Որ իր լաւա լոյսը սփռէ

Լուսաւորէ ողջ աշխարհը:

ԵՐԱՆ

.....

ԳՐԵԼԸ..

Գրելը կարծես՝ երկնային պարգեւ

Գտաւ զիս օր մը անձկութեան պահիս

Երբ սիրտս կարծես ասի՛ ասի լի էր

Եւ կը որոնէր ճամբայ մը ելքի...

Արցունքի նման ան բորբ յորդեցաւ

Սրտիս բաժակէն զերթ հրաշէկ լաւա

Անոր յար նման հոսեցաւ տա՛ք-տա՛ք

Եւ զիս մկրտեց գըրի՛չ մը նուաստ...

Յետոյ ծիածան մը շողաց սրտիս

Շի՛թ-շի՛թ բառերն անձրեւի նման

Փարատեր էին հոգւոյս ամպ-թախիծն

Ընծայեր էին երկինք մաքրափայլ...

Գրելը դարձաւ սրտիս բալասա՛ն

Բուժիչ դե՛ղ, դարմա՛ն, ցաւի ամոքի՛չ

Գրելը դարձաւ բերկրանք ցնծագին

Չիս երկնին կապող օղա՛կ մը ոսկեայ..

ԵՐԱՆ

.....

ԵՐԿԻՆՔ ԱՆՅՈՒՆ

Լուսակապո՛յտ, լուսաթափա՛նց երկինք անհո՛ւն

Կը տարածուիս անեզրական լուսացնծո՛ւն

Բիւր խռովքներէն վեր կը բացուիս անհունօրէ՛ն

Բիւր սիրտերը կը կամարես ծիածանի պէս...

Վե՛ր բարձրանամ քու տեսիլքիդ համայնական

Մանրութիւններէն վեր խոյանամ երկնասըլա՛ց

Ու նոր աչքով դիտեմ աշխարհն այս հրաշալի՛

Տեսնեմ համայնն ու գրկեմ զայն գորովալի՛ց:

ԵՐԱՆ

.....

ՀՈԳԻՈՅՍ ԸՂՁԱԼՔԸ

Ծառս պտղատու մնա՛յ բերքառատ

Ի վայելումն շրթանց ծարաւի

Թող լոյսի շիթեր ան անձրեւէ յար

Սիրոյ կաթիլներ տոչորուն սրտին...

Ըղձանքը հոգւոյս ա՛յս է գերազանց

Պտղաբերումս ըլլայ դեռ երկար

Միրգերով հիւթեղ եւ արեւահամ

Քաղցին ոգեկան դառնայ հոգեհաց

Ու դեռ սպեղանի, ցաւերու դարման

Վերքի բալասան, վիշտի սփոփարար...

Թող պտուղներս բիւր քիմքեր օծեն

Դառնան հոգեհաց, սրտի մանանա

Բաժակ մը գինի որմէ արբենան

Սրտի ցնծութեամբ հոգին պարուրեն...

ԵՐԱՆ

.....

ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ամեն քայլին մի մատուռ է

Ամեն քայլին մի խաչքար է

Հողն հայրենեաց սուրբ տաճար է

Աղօթաբոյր մեղեդի է..

Հոն պիտ' քալես մե՛ղմ, երկիւղա՛ծ

Քայլերուդ տակ ածիւններ կան

Մեռելներուն սրբադասեալ

Չերոսներուն անմահական...

Չոն պիտ' քալես խոնարհ ու հե՛զ

Դարերու շո՛ւնչն է որ շնչես

Եւ կը թուի թէ պապերդ

Քեզ կը հսկեն իրենց կայքէն...

Չոն պիտ' քալես յար տեսլավա՛ռ

Արարատն է դեմդ կանգնած

Որպէս վկան մեր անցեալին

Ծագելիք նոր արշալոյսին:

ԵՐԱՆ

.....

ՉՈՂԻՍ ԿԱՆՉՆ Է

Ուրախութիւն կայ սրտիս մէջ

Բերկրանք մ'անաւի լուռ կը խայտայ

Չեռուէ հեռու հողիս կա՛նչն է

Երա՛զ դարձած ազատութեան...

Մեր տառապանքն զայն դիեցուց

Դար ու դարեր մինչեւ երէկ

Մեր տեսիլքը զայն շողացուց

Մեր հայեացքին ճաճանչագե՛ղ...

Երկնահա՛մը անոր հիմա

Կ'օծէ մեր քիմքն ու մեր հոգին

Մեզ կը տանի դարերը հի՛ն

Ապագայի՛ն կը բացուի ան...

Բայց դեռ պիտի զայն փայփայենք

Գորովանքով զայն պիտ' պատենք

Ան ամէն օր պիտի մեծնայ

Ձերթ մանուկը զարմանահրա՛շ:

ԵՐԱՆ

.....

ՂՕՂԱՆՁ ՅՈԳԵԿԱՆ

Քաղցրի՛կ լեզու, իմ հայերէ՛ն, ոսկեղէնի՛կ, սիրակարկա՛ջ

Իմ ամէնէ՛ն մտերիմը, իմ ամէնէ՛ն սրտակիցը

Որ ամէն պահ ու ակնթարթ սրտիս, մտքիս լեզո՛ւ կու տաս

Կը ղօղանջե՛ս հոգիիս հետ որպէս անոր վճիտ ձայնը...

Մերթ կը խնդաս հրճուանքով վառ, մերթ ալ կու լաս դուն անարցունք

Մերթ թռթռաս բորբ յոյզերով, մերթ լուռ ցաւիս` խղճիս տրոփիւն

Մերթ մորմոքիս դուն տանջահար, մերթ դայլայլես զուարթագին

Մերթ ալ աղօթք դուն կը դառնաս Բարձրեալին հետ հաղորդակից...

Դուն ամէն պահ` ձայն մայրակա՛ն, կը հնչես յար եւ սիրտ կու տաս

Նոր-նոր միտքեր յուշես ինձի, նոր յոյզերով կը վարարես

Նոր թեւ, թռիչք կու տաս հոգւոյս որ ճախրեմ վեր տաղտուկներէն

Գօտեպնդես կամքով արի ու ոգիով արմենաւա՛նդ...

Եւ որքան ալ ես քեզ սերտե՛մ, խօսի՛մ, գրե՛մ ու փայփայե՛մ

Կը մընամ լոկ ծառա՛դ նուաստ, յետին մշակ Բա՛ռ ու Բանի՛դ

Քանզի խորին խորհուրդ ես դուն Լոյսի՛ն նման ու տիեզերքի՛ն

Քեզմով կ'աճի, մեծնայ հոգիս, հիլլես դառնայ արարչահե՛՛ւ:

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Գրական-Մշակութային

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍԱՐՈՒԽԱՆ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐԸ

Մարուշ ԵՐԱՄԵԱՆ,

Գահիրէ Ծննդեան 120 ամեակին առիթով

Ալեքսանտր Սարուխանը ծանօթ է մեզի, հայերուս, որպէս Սփիւռքի լաւագոյն երգիծանկարիչը, սակայն նոյնքան եւ աւելի հռչակ ունի արաբական աշխարհին, մանաւանդ Եգիպտոսի մէջ, ուր անցուցած է իր կեանքին մեծ մասը եւ հոն ալ մահացած է ու թաղուած:

Սարուխանի կեանքը, ինչպէս 1915-էն առաջ ծնած շատերու կեանքը, եղած է թափառական եւ տառապանքներով լեցուն: Սակայն Սարուխան բախտաւոր եղած է Առաքել Սարուխանը որպէս հորեղբայր ունենալով. ան է որ զինք դրկած է Կ. Պոլիս, Միխիթարեաններուն մօտ ուսում ստանալու:

Սարուխանի երգիծանկարները մեծ տարածում գտած են, այնքան՝ որքան իր համբաւը: Սակայն կը մնայ ծածուկ կողմ մը, որ շատերու համար, մանաւանդ անոնց, որոնք Եգիպտահայ չեն, անակնկալ բացայայտում է՝ Սարուխանը թատրերգութիւններու, կամ ինչպէս ինք կը կոչէ զանոնք՝ զաւեշտախաղերու հեղինակ:

Չորս թատրերգութիւններ, երեք գիրքերով լոյս տեսած, որոնցմէ մէկը բեմադրուած է. ունի նաեւ հինգերորդ անտիպ թատրերգութիւն մը:

Սարուխան թատերագրին մասին Աւետիս Եափուճեան իր «Եգիպտահայ մշակոյթի պատմութիւն»ին մէջ կ'ըսէ.

«Սարուխան երգիծական գրականութենէն ներս յանկարծ մուտք գործեց 1963 թուականին, ... երբ լոյս ընծայեց «Մենք հայերէն չենք գիտեր» եռարար թատրերգութիւնը, զոր զարդարած էր իր իսկ երգիծանկարներով»:

Այսքանը իմանալէ ետք, երբ կրկին կը դիտենք Սարուխանի երգիծանկարներէն անոնք, որոնք խմբային նկարներ են (ոչ դիմանկարներ), յանկարծ կ'անդրադառնանք, որ այդ նկարները շատ նման են թատերական անշարժացած պատկերներու, ոչ միայն կերպարներուն շարժուն գիծերով, այլ նաեւ նկարին կառոյցով, ուր բեմականացումը զգալի է:

Բայց նաեւ կը զարմանանք, թէ ինչո՞ւ Սարուխան պետքը զգացած է բառով եւս արտայայտուելու, երբ իր գծանկարները մեծ դիւրութեամբ կրցած են հատել լեզուական պատուարը եւ հասնիլ մեծ թիւով տարբեր ազգերու պատկանող մարդոց:

Կենսագրութեան մէջ, երբ կը խօսուի իր մանկութեան մասին, անպայման կը յիշուի նաեւ այն իրողութիւնը, որ երկու եղբայր միասին թերթ մը հրատարակած են իրենց... տան մէջ: Անշուշտ պէ՛տք է նկատի առնել այդ թերթը հրատարակող տղոց տարիքը՝ 10-12 հազիւ: Բայց մէկ կողմէ

Մխիթարեաններուն մօտ ստացած դաստիարակութիւնն ու ուսումը, միւս կողմէ իր անհանդարտ խառնուածքը հասկնալի կը դարձնեն Սարուխանի թատրերգակ ըլլալու մարմաջը:

Մարմաջը սակայն թատրերգակ ըլլալը չէ այնքան, որքան հայկական գաղութին վիճակը տեսնելն ու այդ վիճակը ձաղկելը, բան մը փոխելու, մեր թերիները մեզի ցոյց տալու նպատակով: Չորս թատրերգութիւններն ալ կը ձաղկեն եգիպտահայ գաղութին քաղքենիական բարքերը եւ կը փորձեն նախ «թերեւ» ձեւով ընել ատիկա, ապա մղել մարդիկը, որ մտածեն այդ երեւոյթներուն մասին:

Կը յաջողի՞ Սարուխան գոնէ մղել, որ մարդիկ մտածեն իրենց արդէն ծիծաղելի դարձած քաղքենիութեան մասին, յստակ չէ մեզի, բայց կը յաջողի ծիծաղ խլել հանդիսատեսէն:

«Մենք հայերէն չենք գիտեր» թատրերգութիւնը բեմադրուած է ոչ միայն եգիպտոսի, այլ նաեւ այլ գաղութներու եւ Հայաստանի բեմերուն վրայ, հակառակ անոր, որ, ըստ Աւետիս Եափուճեանի, «Այս թատրերգութիւններուն բեմականացումը դժուար է, որովհետեւ անոնք զուրկ են բեմականութենէ եւ շարժումներէ, կառուցուած ըլլալով սուր հիւմորով յագեցած փոխասացութիւններէ»:

Սարուխան ինք իր այս գործերը «գաւեշտախաղ» կամ «երգիծախաղ» կ'անուանէ եւ ոչ՝ «կատակերգութիւն» կամ թատրերգութիւն, կարծես ուզելով տարբերութիւն մը դնել անոնց եւ այլ կատակերգութիւններու միջեւ:

Առաջինին՝ «Մենք հայերէն չենք գիտեր»ի երեւումէն ... ուր թ տարի ետք է, որ լոյսին կու գան երկու յաջորդ երգիծախաղերը, մէկ կողքի տակ ամփոփուած՝ «Ա. Այրէ՛ ինչ որ պաշտեցիր» (5 արար) եւ «Բ. Ուրբաթ կը հասնիմ, թաղումս պատրաստեցէք» (երկու արար, մէկ պատկեր), կրկին հեղինակին կողմէ նկարագարողուած, ինչպէս նախորդը:

Վերջինը կը հրատարակուի 1974-ին՝ «Ես քեզ գովեմ, դուն՝ զիս» (գաւեշտախաղ երկու արար):

Եթէ Շահնուր իր «Պատկերազարդ Պատմութիւն Հայոց»ով կ'արձանագրէր Ջարդէն անմիջապէս յետոյ երիտասարդ սերունդին կեանքը արեւմուտքի մեջ, ապա Սարուխան իր շարժուն երգիծանկարներով, այսինքն իր գաւեշտախաղերով կ'արձանագրէ նոյն հայերուն վաթսուևական թուականներու ուժացումը, որովհետեւ այս առաջին գաւեշտախաղը կը խօսի քաղքենիական բարքերէ եւ մեր աւանդութիւններն ու լեզուն՝ արեւմտահայերէնը զոհելու պատրաստակամութենէն:

Այս առաջին գաւեշտախաղին մեջ քանի մը կետեր մեր ուշադրութեան կը յանձնուին.

- Հայերէնի դէմ ոչ միայն անփոյթ, այլ մանաւանդ թշնամական կեցուածքը:

- Տարբերակումը հայուն եւ եւրոպացիին, մի՛շտ առաւելութիւնը երկրորդին տալով:

- Կեցուածքը հայ դպրոցին, մանաւանդ հայ ուսուցիչին հանդէպ:

Մնացեալ թատրերգութիւնները կը ձաղկեն հայերուն օտարը կապկելու, իր ունեցածին արժէքը չգիտնալը կամ նսեմացնելը: Բարեբախտաբար այդ թատրերգութիւնները, գեղեցիկ հեքեաթներու պէս կ'աւարտին բարիին - այս պարագային՝ ճիշդին - յաղթանակով:

Կը ձաղկուի նաեւ անպայմանօրէն «Երիկ» մը գտնելու մարմաջը, ամուսնութիւնը կեանքի նպատակի վերածելու ձգտումը հայ օրհորդներուն մօտ:

Ալ. Սարուխանի երկխօսութիւններն ու բեմական խօսքը այնքան յագեցած են երգիծանքով - հիւմորով - որ մնացեալ թերիները կրնան անտեսուիլ եւ հնարամիտ բեմադրութեամբ հանդիսատեսին նախ հաճոյք, ապա՝ մտածելու ատաղձ տրամադրել:

Եիշդ է, որ իր քանի մը թատրերգութիւններով Ալ. Սարուխանը չենք դասեր մեր արդէն սակաւաթիւ թատերագիրներու շարքին, սակայն անոր ճիգը կ'արժէտնորուի մտածումին ազնուութեամբ եւ սփիւռքահայ մարդուն սրտցաւութեամբ, ի տես մեր շարունակական ուժացումին:

Ծննդեան 120-ամեակին առիթով այս անդրադարձը կարելոր կը նկատենք արուեստագետի մը համար, որ կը խտացնէ սփիւռքահայու կերպարը իր անձին մէջ՝ Արեւելահայաստան՝ Արտանուշ ծնած, գաղթականութեան դառնութիւնը լրիւ ապրած, իր ուսումը մեր կարելոր վարժարաններէն մէկուն մէջ ստացած, ապա սփիւռքի տարածքին (Գահիրէ, Եգիպտոս) եւ արեւմտահայերէնով իր առօրեան ապրած երգիծանկարիչը այսօր իր կարելոր դիրքը ունի միջազգային երգիծանկարչութեան մէջ, իսկ մեզի համար կը մնայ մեր շատ սիրելի Սարուխանը:

Գրական-Մշակութային

ԹԱՓԱՆՑԻՎ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրեց՝ Գեորգ Պետիկեան

Կը սիրեմ հայ գիրն ու մշակոյթը կապող հարցերու մասին խօսիլ, արտայայտուիլ: Սրտիս մօտիկ կը զգամ, որովհետեւ իսկապէս մտահոգ եմ եւ այդ մտահոգութիւնն է, որ այսօր դարձեալ կը խօսի ինձի հետ, այնքան համարձակ եւ Նոյնքան ալ անաչառ: Ու անկեղծօրէն ըսելով, երբ իւրաքանչիւր անգամ այս բոլորի մասին խօսիմ, կամ արձագանգեմ եւ կամ ալ բարձրաձայն արտայայտուիմ, իրապէս որ կը Նորոգուիմ: Կրկին Նոր յոյսերով կը լեցուի միտքս ու կարծես կամաց-

կամաց քաղցր եւ անկեղծ մտերմութեան մը նման, Նուրբ ու յաճախ խորաթափանց մտածումներուս պատուհանները լայն կը բացուին: Նաեւ անեցնեմ, որ մտահոգութիւններուս կողքին ունիմ մեծ յարգանք եւ հաւատք հանդէպ հայ գրականութեան ակօսներուն մէջ մեր բոլոր մեծ ու փոքր, հին եւ Նոր վար ու ցան ընող եւ զբաղող մշակներուն, կրթական մարմիններուն եւ այս բոլորի առաքելութեան հաւատացողներուն: Պարզ հաւատքի մը փնտռտուք չէ այս մէկը, այլ՝ երագի, գեղեցկութեան եւ ոգիի ալ: Ու Նորութիւն մը չեմ անեցներ, եթէ ըսեմ, որ սփիւռքեան մեր գրականութիւնը սկսած է ամայանալ, կամ կամաց-կամաց կ'ամայանայ: Գրական երեւակայութեամբ զբաղողներն ալ լուռ են եւ Նոյնիսկ շատեր կը հեռանան: Կարծես ճամբու ծայրը հասած ենք եւ կամ գրեթէ անապատ մըն է, որ կը կտրենք: Նոյնիսկ իմացական աւիշի հոսքը սկսած է չորնալ: Միւս կողմէ, արդուկը գացած հարցեր մեզ արդէն կլանած են: Մեր ժամերը կը խլեն: Մեզ կը «խաղցնեն»: Կը զբաղեցնեն: Մեզ ուժասպառ կը դարձնեն: Մէյ մը ձեր շուրջը Նայեցէ՛ք:

Եւ այս բոլորին հարազատ հետեւանք՝ մենք մեր մէջ կը սրդողինք ու մենք մեր մէջ ալ կը յուսահատինք: Լուծում կը փնտռենք: Լուծում չկայ, կ'ըսենք: Կը կրկնենք: Որովհետեւ՝ մեր շուրջը լուծում ապահովող զարկերակ չկայ: Չունինք: Չենք տեսներ: Նաեւ գրեթէ գրական մթնոլորտ ալ չկայ: Գրական տեսիլքը կայ եւ չկայ: Երբեմն գրական փորձի մը ստուերը կը Նշմարուի: Զաւաթական կամքի պակասն ալ զգալի է կենսունակութեան կողքին: Այս ընթացքով կը կարծեմ, որ օր մը Սփիւռքներու տարածքին, անձայն եւ անաղմուկ, սուսիկ-փուսիկ պիտի թաղենք մեր լեզուն եւ անոր հետ մեր մշակոյթը եւ ապա՝ ազգը: Միւս կողմէ շատերս ունինք իսկ լաւատեսութիւն մը, որ Նոյնքան ալ տղայական է, որովհետեւ ձրի գովասանքի մէջ միարճուած ենք, գիտակցաբար եւ՝ ոչ: Ինչո՞ւ սակայն այս տողերը, ես ինձի հարց կու տամ անկեղծօրէն: Ինչո՞ւ այսքան յոռետեսութիւն, երբ տակաւին հոս-հոն մեր գրականութեան եւ պատմութեան սայլը առաջ քշողներ կան: Կ'երեւին: Ու տակաւին հորիզոնին վրայ, հայ մտքի դրօշարշաւը յամառօրէն շարունակողներ կը տեսնուին ե՛ւ կը Նշմարուին: Չմոռնանք: Զաւանաբար, կը պատճառաբանէ միտքս, այս բոլորը բաւարար չեն, իբրեւ մեր մշակոյթի գոյութիւնը ապահովող Էական ազդակ: Գիտենք եւ լաւատեղեակ ենք, որ հայ գրականութեամբ ապրիլը կամ մեռնիլը հայ գրագետնէ կախում ունի: Տակաւին տեսանելի է, թէ ինչպէս տակաւ կը

Նուազի հայախօսներու թիւը, հայերէն կարդացողներու եւ գրողներու թիւին հետ միատեղ: Նաեւ քաջատեղեակ ենք ու ամէն անգամ ալ կրկնած ենք, որ լեզու մը ողջ է, կը մնայ, կ'ապրի, եթէ զայն խօսողներ կան: Սակայն չմոռնանք, որ լեզու գիտնալը բաւարար չէ: Ժամանակին մեր ուսուցիչները միշտ մեզի յիշեցուցած էին, թէ լատիներէն գիտցողներ շատ կան, սակայն հիմա լատիներէնը մեռած լեզու է: Եւ անելին՝ եթէ լեզու մը, որ չի խօսուիր տան կամ շուկայի մեջ, այլ խօսքով ամէնօրեայ հաղորդակցութեան միջոց չէ, կ'աղքատանայ, իր կարողականութիւնը կը կորսնցնէ եւ պատմութեան հոսանքին մեջ կը խեղդուի: Կ'ընկղմի: Կը մեռնի: Ուստի, կը կարծեմ, ամէն բանի պէտք ունինք, բացի անտարբերութենէն: Նման խօսքերուս հետ նաեւ ձայնս ալ խառնուած է, իր հանդարտ անկեղծութեամբ: Դիւրին բան չէ Հայ ըլլալը, միշտ կրկնած եմ, որովհետեւ կեանքը իբրեւ հաւատք եւ հաւաքական ապրում՝ Հայուն համար ազգայինն է: Այս օրերուն կարծես չափանիշերն ալ խախտած են եւ սկզբունքները՝ արժեզրկուած:

Ուստի մտահոգութիւն է օրուան «արեւուն» պակասը: Բայց պէտք է ըսեմ, որ անդին կայ մետալին միւս կողմն ալ: Այսպէս, ժամանակի մեր վազքը մեզ գրեթէ կը զրկէ մեր շուրջը տիրող զանազան երեւոյթներէն, մեր շրջապատէն ներս տեղի ունեցող անգոյն եւ գունաւոր անցուդարձերէն, որոնց պատճառով, այսպէս կոչուած՝ արժանաւոր մարդոց ու նոյնիսկ մեր մտերիմներուն յաճախ հեռուէն կը խօսինք, հեռուէն կը ծանօթանանք եւ կը բաժնենք մեր ուրախութիւնն ու տխրութիւնը եւ մեր վիշտն ու յաջողութիւնը: Մէկ խօսքով, մեր կեանքի շատ մը իրադարձութիւններու կամ հանդիպած հետաքրքրական անձնաւորութիւններու՝ ակամայ վերարժեւորումը կը կատարենք տարիներու հեռաւորութենէն: Ի՞նչ կրնանք ընել: Այս այսպէս է ըսելով, մենք մեզ կը մխիթարենք, որովհետեւ ցարդ չկայ, գոյութիւն չունի նման մարդոց ո՛չ միայն կապուելու հնարաւորութիւնները, այլ նաեւ ստեղծողն ու մթնոլորտը: Հաւանաբար այսպէս է ժառանգը: Հաւանաբար՝ չգրուած օրէնք: Իրարմէ հեռու եւ անջատ: Կարծես իւրաքանչիւր մտածող միտք իր շրջապատէն ներս փակուած, խարսխուած մնացած է եւ կամ կը սիրէ այդպէս մնալ: Յաճախ ալ անտարբեր: Մարդ չ'ուզեր շարժիլ: Ոչ ոք կը սիրէ իր տկարութիւնը տեսնել: Կարծես շատեր նոյնիսկ նստած են ծոյլ բազմոցներու վրայ ու միայն կը դիտեն: Ուստի ի՞նչ պէտք է ընել: Ինչպէ՞ս կապել գրողները իրարու հետ եւ անելին՝ մտաւորականը իր մշակութասէր հասարակութեան հետ: Ո՞վ պիտի առնէ առաջին քայլը: Ո՞վ պիտի յաղթահարէ փոխադարձ խորթութեան այս շերտը: Ո՞վ պիտի ստեղծէ կլիման: Կը կարծեմ, որ այս բոլորը մեզմէ կախեալ է: Մեր բոլորէն: Մենք կը խուսափինք պատմութեան մեջ դեր ստանձնելու մեր պարտականութիւններէն: Ահա մտահոգութիւն մը, օրուան արեւուն պակասին նման: Նաեւ կը կարծեմ, որ առաւելաբար կը տառապինք մթնոլորտի պակասէն եւ մթնոլորտ ստեղծելու ընդունակ տարրերու սակաւութենէն, ներքին հաւատքէն, նման աշխատանքներու իրագործման եւ յաջողութեան ծառայելու տենդէն, պատկանելիութեան հուրէն: Որովհետեւ... Իբրեւ հայ գրող, մտաւորական եւ կամ պարզ անհատ, չունինք որոշ եւ յստակ ռազմավարութիւն մը, որ ծնունդ առած ըլլայ մեր ներկայ կեանքի նոր պայմաններու աշխատանքի եղանակէն: Ըսի՝ չունինք եւ թերեւս ալ ունինք, բայց տեղեակ չենք: Չենք գիտեր որո՞ւ մօտ է կամ ո՞ր թաքնուած է այս «անիծեալը»: Բայց եւ այնպէս, ժամանակն է, որ ունենանք ապագայակերտ կեցուածք մը, անկախ մեր ազգային եւ քաղաքական գոյներէն: Ստիպուած ենք: Պայման է օրուան յատուկ պահանջներով ծրագրել եւ գործել: Մխիթարիչ պարագան՝ երագի, գեղեցկութեան եւ յոյսի փնտռտուքն է: Հարուստ մշակոյթ ժառանգած ժողովուրդ ենք: Գիտենք: Կը պոռանք: Կը հպարտանանք: Սակայն զայն արժեւորել պէտք է գիտնանք: Իսկ եթէ հայ միտքն ու ջիղը լծուած մնան ստեղծումի եւ կերտումի, այնքան անելի ապահոված կ'ըլլանք մեր մշակոյթի գոյատեւումն ու բարգաւաճումը: Լաւ յիշենք: Դարերու

Երկայնքին հայ մշակոյթը իր ճամբան շարունակած է հետեւելով հայեցի մեր դիմագիծին եւ մեր ժառանգած արեան բաբախումներուն: Ուստի...:

Գրական-Մշակութային

ԲԵՂՄՆԱԻՈՐ ՏԱՐԻ

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Պարոյր Սեւակի «Անլռելի գանգակատուն»ի նախերգանքին մէջ ըսուած է.

«Հազար ութհարիւր վաթսունինն թուին

Հայոց այգիներն ինչ պտուղ տուին,

Հայոց արտերում ինչ բերք էր հասել,

Դժուար է ասել, սակայն այդ թուին

Մայր Հայաստանի արգանդը եղաւ սրբօրէն բեղուն...»

Ու կը շարունակէ ըսելու համար, թէ այդ թուականին էր որ հայ երկու տիտաններ՝ Յովհաննէս Թումանեանն ու Սողոմոն Սողոմոնեանը՝ Կոմիտաս վարդապետը լոյս աշխարհ եկան, որպէս երկու անկրկնելի գագաթներ, մին՝ գրականութեան, միւսը՝ երաժշտութեան:

«Սրբօրէն բեղուն» եղաւ նաեւ, եթէ շարունակենք եւ յիշենք, որ Նոյն այդ տարուան մէջ լոյս աշխարհ եկան Լեւոն Շանթը՝ գրող, թատերագիր, ազգային- քաղաքական գործիչ. Երուանդ օտեանը՝ հայ երգիծաբանութեան երկու գագաթներէն մին, «Ընկեր Փանջունի»ն ստեղծողը. Վարդան Մախոխեան՝ ծովանկարիչը եւ Գալուստ Կիւլպենկեանը՝ նախարարիւնաբերող ու բարերար:

Եթէ մեր կարկինը քիչ մը աւելի լայն բանանք եւ ընդգրկենք նաեւ ոչ հայերը, պիտի յիշենք, որ 1869-ին ծնած է նաեւ Հնդկաստանի ամենանշանաւոր մարդը, որ իր փիլիսոփայութեամբ պայթարեցաւ գաղութարար Անգլիոյ դէմ ու յաղթեց՝ Մահաթմա Կանտին: Ֆրանսացի գրող, Նոպտեան մրցանակի դափնեկիր Անտրէ Ժիտը: «Սիրանօ Տը Պերժերաք» թատերգութեան հեղինակ Էտմոն Ռոսթանը. Աստրիացի գեղանկարիչ Կիւսթաւ Բլիմբը:

Թէ ինչպէս պատահեցաւ, որ այս մեծերը Նոյն տարուան մէջ ծնին, այդ ալ պատահականութեան արդիւնք է, կամ, ըսենք՝ Աստուծոյ գործն է:

Թերեւս եթէ ուրիշ տարիներ ալ պրպտենք, միեւնոյն պատկերին կը հանդիպինք հաւանաբար, սակայն մեզի համար կարեւորն ու ուշադրութեան արժանին վերոյիշեալ անուանի հայերն են, որոնց աշխարհ գալը պատահեցաւ, երբ արեւմտեան Յայաստանը կ'ողջունէր Չարթօնքի շրջանը, որ անկիւնադարձ մը եղաւ հայ կեանքին մէջ, դարեր շարունակ օսմանեան տիրապետութեան տակ, թրքական ու քրտական խժոժութիւններն ու կեղեքումները կրելէ ետք, եւ որ պատճառ պիտի դառնար ինքնապաշտպանական-ֆետայական շարժումներուն, ապա՝ իրերայաջորդ հայ երեք կուսակցութեանց ստեղծումին եւ իշխանութեանց հակադարձութեանց՝ կոտորածներով ու ջարդերով:

Առայժմ զանց ընելով օտարները, խօսինք մեր մեծերուն մասին: Գիտեմ որ Յայաստանի մէջ պետական մակարդակով կը տօնուին Թումանեանի ու Կոմիտասի ծննդեան 150 ամեակները, Թումանեան տուն-թանգարանը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ արժանավայել կերպով նշելու Ամենայն հայոց բանաստեղծին յոբելեանը: Հաւանաբար Կոմիտասի թանգարանն ալ իւրայատուկ կարեւորութեամբ պիտի նշէ եղեռնաբախտ վարդապետին յոբելեանը, սակայն չեմ գիտեր թէ միւսներն ալ կ'արժանանա՞ն պատշաճ հանդիսութեանց, թէ՞ կը մոռցուին, կամ ալ միութենական համեստ յիշատակի ձեռնարկներու կ'արժանանան միայն:

Շ. Ազնաւուրի մահուան առթիւ արտասանած իր դամբանական ուղերձին մէջ Ֆրանսայի Նախագահ Մ. Մաքրոնը ըսաւ, որ Ֆրանսայի մէջ բանաստղծները չեն մեռնիր: Մենք, որ յաճախ մեծերու անուններուն առջեւ «անմահ» ածականը կը դնենք, իսկապէ՞ս կ'անմահացնենք զանոնք, թէ՞ խօսքէն անդին չենք անցնիր: Տօներէն անդին պիտի կարենա՞նք մեր զաւակներն ու թոռները մեծցնել մեր մեծերու շուքին տակ եւ անոնց ոգիով. Պիտի կարենա՞նք անոնց սերմանածը հանապազօրեայ ներկայութիւն դարձնել մեր տուններէն ներս:

Իսկ հայ Սփիւռքը ի՞նչ նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ. կը տեսնէ՞ արդեօք, կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ սկսա՞ծ են ծրագիրներ մշակել:

Մեզմէ յաւիտեան բաժնուած մեր մեծերը մեր զանձերն են, անոնք անդենականին մէջ իսկ կը մնան որպէս հովանաւորներ, մեր երթի ճամբան լուսաւորողներ: Հարուստ անցեալ չունեցող ազգեր չեն կրնար հարուստ ապագայ կերտել: Հինը միշտ հիմք ու յենակ ըլլալու է իրեն յաջորդողներուն: Ինչպէս որ առանց թախմորի համեղ հաց չստացուիր, այնպէս ալ մեր մեծերը մեր ազգային կեանքի թախմորներն են. գիտնանք գնահատել զանոնք, որ մեր հոգեւոր հացը համեղ ըլլայ:

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԱԿՆԹԱՐԹՆԵՐ

Երբ երկրի ղեկավարը ՍԻՐՈՅ ոյժը ունի, յայնժամ ան կրնայ յաղթահարել ամեն խոչընդոտ, ամեն դժուարութիւն եւ երկիրը տանիլ բարձունքէ բարձունք...Յամապարփակ սերը կու տայ իմաստութիւն, նուիրում, ազնւութիւն, մաքառելու ոյժ եւ անկարելին կարելի դարձնող կախարդական փայտիկ...այսինքն՝ հնարամտութիւն:

.....

Բոլոր գրուած օրէնքներէն եւ սահմանադրութիւններէն գերիվեր կայ ԽԻՂՃԸ, որ ճիշդ վարուելակերպ թելադրող գլխաւոր ներքին ձայնն է մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ...Իսկ սահմանադրութիւնը միշտ ալ կարելի է օգտագործել յանուն իշխող դասակարգի եւ իշխանութիւններու գերագոյն շահերուն....իրենց ի նպաստ..: Անոնք, այսինքն ամեն տեսակի սահմանադրութիւնները, շատ անգամ կը ծառայեն մեռցնելու համար խիղճը, զայն բթացնելու....եւ ասիկա՝ օրէնքին անուսով...

.....

Ամբողջ կեանք մը իմաստաւորողը՝ այն լոյս-ակնթարթներն են, որոնք յանկարծօրէն կու գան, անակնկալ կը յայտնուին, յոյզ կու տան մտքին ու սրտին, սլացք՝ երեւակայութեան, թեւ ու թռիչք՝ հոգիին....Կը կերպարանափոխուինք, կը պայծառակերպուինք, հոգեւոր նոր վերելքներ կը նուաճենք....Կախարդական ակնթարթ, որ հողակալիկ կեանքը կը դարձնէ ոգեղէն ու լուսեղէն....Կեանքի առօրեայ տաղտուկին մէջ, այդ լոյս-ակնթարթները մարդ եակը կը բարձրացնեն երկրայինին, վսեմին, հոգեւոր ոլորտի անսահմանութիւնը խտացնելով ակնթարթին մէջ....

.....

Ամեն մարդ աշխարհն ու կեանքը կը դիտէ իր պրիսմակէն, իր տեսանկիւնէն, յաճախ իր բաղձանքը որպէս իրականութիւն ընկալելով...Շատ քիչեր կրնան յաղթահարել իրենց նեղ ԵՍ-ը, իղծերն ու պատրանքները եւ լայնահորիզոն տեսադաշտ ու մտածողութիւն մշակել...Դաստիարակութիւնը ճիշդ ուղղուած պետք է ըլլայ այս լայնախոհութիւնը մշակելու կարեւոր նպատակին մասնաւորապէս...

.....

Անհատն ու ազգային հաւաքականութիւնը մշտապէս ինքնանորոգուելու կենսական կարիքն ունին, որ չճանան, չճահճանան, նոյնանման սխալներու ոլորապտոյտին մէջ չխեղդուին...ինքնամաքուելու համար, նոր հորիզոններուն բացուելու համար, նորոգ ուժով խթանուելու համար...Իսկ ինքնանորոգումը սեփական սխալներու ինքնախոստովանանք եւ ապաշխարանք է առաջին հերթին, որմէ ետք միայն կարելի կ'ըլլայ վերածնութեան մը յոյսը փայփայել...

.....

Ազգային զարթօնքը կախեալ է միայն մեզմէ...Արդեօ՞ք օտարն է մեղաւոր, երբ մենք կը խորթանանք մեր լեզուին, մշակոյթին, ազգային մեր արժէքներուն...Ո՞վ է պատասխանատու, երբ կը քաղքենիանանք հոգիով եւ հազար ու մէկ պատրուակով՝ մեր զաւակները օտար դպրոց կ'ուղղորդենք, կը քաջալերենք որ հայերէնը կարելոր չհամարեն անոնք իրենց հետագայ «յաջողութեան» համար...Չո՞վ պիտի մեղադրենք, երբ մեր ուշքը օտարին վրայ է, անոր «արժէք»ներուն, անոր սովորութիւններուն, անոր ապրելակերպին...Չո՞վ պիտի այպանենք, երբ պոռոտախօսելով հայրենասիրութեան մասին, կը հետեւինք՝ «Ո՛ւր հաց, հոն կա՛ց»ի տխուր հոգեբանութեան...եւ շարունակ կ'արտագաղթենք դէպի օտար ափեր, հայաթափելով մեր երկիրը, ճերմակ ինքնացեղասպանութեամբ շարունակելով թուրքին գործածը...Իսկ հայրենասիրութիւնը շարունակական գոհողութիւն է, գործ, պայքար, աննկուն կամք ու հաւատք...Ափսէի վրայ, պատրաստ ոչինչ կը հրամցուի անհատին թէ ազգին...

.....

Երազներ հիւսելը կեանքի անբաժանելի մասն է, նոյնիսկ անոր Էական մէկ մասը...քանզի երազն է որ թել ու թռիչք կու տայ հոգիին, եռանդ կու տայ ապրելու մեր կորովին, ոյժ կու տայ մեր տեւելու կամքին...Ամէնէն դժուար պահերուն անգամ, մարդ Էակը կ'երազէ լաւը, գեղեցիկը, ազնիւն ու վսեմը...որպէս իր կեանքին իմաստ ու արժէք տուող իտեալներ...Առանց երազի, մարդը սահմանափակուած կը մնայ իր ապրած անմիջական ներկային մէջ...Երազը անսահմանութիւն եւ ազատութիւն կու տայ մարդ Էակին...

.....

Ժողովուրդ մը, որ իր լաւագոյն զաւակներուն հոգիին մէջ, կորսնցուցած է՝ անվախ, անվեհեր ոգիի խոյացումներուն ճաշակը, արժանաւորութիւնը, արժանապատուութիւնը, կը թակարդուի վախի ճիրաններուն մէջ, կը ստրկանայ գետնամած խոնարհութեամբ, չի կրնար գլուխ բարձրացնել զինք ճորտացնել փորձող անարգ թշնամիին դէմ, ներքին թէ արտաքին, կ'ապրի նուաստ կեանքով...ի վերջոյ անհետանալու կը դատապարտուի պատմութեան թատերաբեմէն...Դէմ ելլել անարդարութեան, արժանապատիւ տերը ըլլալ սեփական ճակատագրին, բարձրագոյն հոգիներուն միայն յատուկ է...Նմաններն են որ կը հերոսանան եւ պատմութիւն կը կերտեն...անհատական եւ հաւաքական մակարդակներու վրայ ալ:

.....

Ի՞նչ է պետութիւնը, պետականութիւնը...Արդեօ՞ք ինքնանպատակ դրուածք մըն է անիկա, զուտ հաւաքական կարգ ու կանոն, բարեկեցութիւն, հզօրութիւն եւ ապահովութիւն ստեղծելու համա՞ր միայն...Թէ՞ անոր գոյութիւնը պարտի ծառայել աւելի վեհ նպատակի մը: Մարդ արարածը նման բարեմասնութիւններ կրնայ գտնել ամենուր՝ աշխարհի չորս ծագերուն: Բայց

ազգային պետականութիւնը Էապես կեանքի կը կոչուի՝ ազգի մշակութային-հոգեւոր-բարոյական արժէքները պահպանելու եւ ծաղկեցնելու համար, ազգի բուն Էութիւնը, առաքելութիւնը ի կատար ածելու համար...Սա Է անտարակոյս ազգային պետականութեան բուն գոյիմաստը կամ raison d'etre-ը....Մնացեալ նպատակներու իրագործումը ածանցեալ կը մնան սոսկ...

.....

Հայրենիքը կը սկսի՝ մեզմէ իւրաքանչիւրին վարք ու բարքէն, խօսելածէն, իրարու հանդէպ տածած յարգանքէն, սերէն, օգտագործած բառերէն, ոճէն, որոնք կը բնորոշեն հայն ու մարդը մեր մէջ..., որ եթէ զուրկ ըլլայ տարրական ազնւութենէ, պարկեշտութենէ եւ այլ առաքինութիւններէ, յայնժամ ինչպէ՞ս կրնանք սպասել որ այդ բոլորը խտացնող ազգն ու հայրենիքը ըլլան մաքուր, վեհ ու վսեմ՝ բարոյապէս եւ ամէն իմաստով ալ...

.....

Մարդկային անկեղծ, հարազատ հաղորդակցութիւնն Է որ իմաստ կու տայ կեանքին, նոր հորիզոններ կը բանայ մտքի տեսադաշտիդ դիմաց, նոր թրթիռ կու տայ սրտիդ.. կը բազմապատկէ ապրումներդ ու միտքերդ, խորութեան նոր շերտեր կը բանայ....Մարդ Էակը առանձին կը մտածէ, կը խոկայ, կը վերլուծէ, սակայն անպայմանօրէն ի մտի կ'ունենայ իր նմանը, իր նմանները....գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար,,,,եւ ա՛յդ Է, գերազանցօրէն, որ աւիշ ու աւիւն կու տայ իր մտքի եւ սրտի սլացքին, հոգիի եւ ոգիի թռիչքին...: Առանց իր նմանին ու նմաններուն, ո՛չ մէկ միտք ու ապրում իմաստ ու արժէք պիտի ունենար որոշապէս....

.....

Ո՞վ ենք մենք...Մեր արմատները ամենուր են...Հայկական Կիլիկիոյ մէջ, արեւմտեան Հայաստանի տարածքին, ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան...Եւ դեռ Սփիւռքի գաղթօճախներուն մէջ, ուր կան մեր քրտինքի, արեան, աշխատանքի եւ ստեղծագործութեանց հետքերը...Մեր ինքնութիւնը բազմափեղկ Է, մասնատուած, կոտորակուած...Ծննդավայրի, գաղթավայրի, ապրող հայրենիքի, բազմահազարամեայ հայրենիքի բռնագրաւուած հող-ընդերքներուն մէջՈ՞վ ենք մենք....Ի վերջոյ, պիտի կարենա՞նք միաւորուիլ եւ հասնիլ մեր վախճանական նպատակին ու երազին՝ ամբողջական հայութեան ամբողջական Հայաստանի մէջ....Վստահաբար՝ այո՛, պայմանաւ որ կարենանք համահայկական մտածողութեամբ ու տեսլականով ծրագրաւորել մեր ազգային-հաւաքական կեանքը:

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ ԿԱՄ ՔԱՌԱՏՈՂԵՐ

Ժամանակն ուզեցի բռնել

Արագընթաց ան սահեցաւ

Չերթ գետակի ջուրը գնաց

Կաթի՛ լն անգամ ինձ չմնաց...

.....

Թէ սիրտդ է շէն եւ կեանքով լեցուն

Խարոյկն օճախիդ կը ճարճատի հուր

Ու ոչ մէկ ձմեռ, ցուրտ սառնամանիք

Կրնայ սառեցնել սիրտդ կենսալի...

.....

Լոռութեան մէջ շշուկներ կան, անլսելի՛

Բիւր խորհուրդներ կը թրթռան, անքննելի՛

Յոգիս կ'ուզէ քաղել զանոնք, անքաղելի՛

Կը խորզայ գաղտնիքն անոնց, անբռնելի՛

.....

Սիրտը միտքին թէ ունկնդրեր

Յեզասահ կեանք ըլլար գուցէ

Բայց հըրակեզ բոցով սիրտն է

Որ արեւներ վար կը բերէ...

.....

Ըլլար խաղաղ հիւղակ միայն

Բնութեան մէջ գեղատեսիլ

Բոյր, թոյրերով արբենայի

Երկնի լազուր ժպ'տով միայն...

.....

Ճոխ սեղաններ եւ ուտեստներ

Կրնա՞ն լեցնել մարդուն հոգին

Որ կարօտով մը անձկագին

Դեռ կը փնտռէ հաց ոգեղէն...

.....

Սիրտս մնաց մանկան նման

Չչարացաւ չարին դիմաց

Ներեց, գթաց ան շարունակ

Սիրով յորդուն ան միշտ մնաց...

.....

Չազար գովէ, մարդիկ մոռնան

Թէ մէկ անգամ քննադատես

Խօսքով շիտակ ու սրտացաւ

Ա՛յդ կը յիշեն ու քէն պահեն...

.....

Մարդիկ զբաղած կերուխումով

Յափրացած ալ գինարբութով

Ման կու գային փողոցներով

Ծիլ ու ծաղիկ կոխկռտելով...

.....

Մէկը անչափ ջերմ սիրով լի

Միւսն՝ անտարբեր ու պաղ սիրտով

Սիրտս գեղուն չունի քէն, ոխ

Ձեզ կը գրկէ կարօտագին...

.....

Ճղճիմ միտքով եւ սիրտով ալ

Մի մօտենար բերքիս աշնան

Տարիներուս տքնանքով վառ

Ան օծուած է լուսածորան...

.....

Քանի հոգի նախանձով փուճ

Նախատեց քու վաստակդ սուրբ

Բայց որքան ալ ցեխ շարտեն

Ոսկին իրաւ ժանգ չի կապեր...

.....

Մի՛ շղթայէք մարդու հոգին

Արարիչին ընծան է ան

Լաւ է մեռնիլ քան շղթայուիլ

Ազատ շունչով է մարդը՝ մարդ...

.....

Թէ բարի է գործդ, արդար

Յանգիստ խիղճ մը դուն կ'ունենաս

Մնացեալը Աստուծոյ կամքն է

Մի՛ սրտնեղիր, գործդ ըրէ՛:

.....

Յունտդ ցանէ՛ ինչ ալ ըլլայ

Թէ չորնայ իսկ ան արեւէն

Խիղճդ մաքուր կը հեռանաս

Թէ քու պարտքդ կատարեր ես:

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ